

ספר

ש ל ח נ ש מ ו א ל

וענפיה

אחרונים עד
אחרוני דורנו

הלכה

מרן השלחן ערוך
והרמ"א

שורשי

מקרא, משנה, גמרא
ראשונים

על סדר השלחן ערוך

הלכות ערב: קכ"ט – קל"ב

הלכות חזקת מטלטלים: קל"ג – קל"ט

הלכות חזקת קרקעות: ק"מ – קנ"ב

הספר מביא בשורשי הלכה את מקורות הדינים: מקרא, משנה, גמרא וראשונים (מהבית יוסף) ומראה את השתלשלות ההלכה (שו"ע והרמ"א) מתוך המקורות. משם בענפי ההלכה מובאים האחרונים ואחרוני האחרונים (המפרשים על הדף, כולל פתחי תשובה) עד תשובות אחרוני דורנו, והכל בצורה בהירה וקלה להבנה. בנוסף תמצא בסוף הספר מבחני הסמכה לדיינות.

נערך בס"ד על ידי:

שמואל בן ר' שלום אהרן חיים ירושלמי

שנת התשפ"ב ירושלים.

ניתן לראות דוגמיות הספרים:

באתר ודיברת: <https://vedibarta.org/yerushalmi.html> בצורה מרוכזת

או באתר סמיכה לרבנות <http://www.smicha.co.il>

או ב google שולחן שמואל vedibarta

וכן ניתן להוריד מהאתר סיכומי אבן עזר וחושן משפט

S2079395@GMAIL.COM

אפשר לקבל ב - EMAIL דוגמיות הספרים שיצאו לאור

חשוב מאוד !! הסבר על אופן כתיבת הספר

- שו"ע והרמ"א: "מצווה על היורשים לפרוע חוב אביהם". "עד שיפרעו לו" (יורשי ראובן)
: הלן מדויקת על השו"ע והרמ"א. עם דברי הסבר קצרים (יורשי ראובן).
- הפניות א.ב.: בלשון שו"ע תמצא נקודות הפניה (א) אף: שורשי הלכה וצנפי הלכה.
- מקורות: [בעל התרומה והרא"ש]: בסוף כל הלכה יופיע מקור ההלכה.
- ❖ שורשי הלכה (המקורות) כאן תמצא את מקורות השו"ע והרמ"א, מהלכא והראשונים כפי שכתבו במית' יוסף
- ❖ ענפי הלכה (האחרונים) כאן תמצא את דעות האחרונים ואחרוני האחרונים על השו"ע והרמ"א.
- הערה: 1: הרחבת הנלכה בהצרה 1. מלטה בסוף הדף.
- הסימונים: ✓ (מודגש) - כן פסק שו"ע. ✓ (לא מודגש) - כ"פ הרמ"א
- ר"ת שכיחים: רי"ו - רבינו ירוחם. נו"ב - נודע ביהודה. פת"ש - פתחי תשובה. בע"ח - בעל חוב. שט"ח - שטר חוב, כ' - כתב. בת' - בתשובה. ש"ח - שומר חנם. ש"ש - שומר שכר. אג"ק - אגב קרקע, עבה"ג - עבודת הגרשוני, ספר משפט הערב - לרבי צבי הירש חיים. נתיבות (ח' ג) - נתיבות חידושים סק"ג.

כל הזכויות שמורות למחבר

ניתן להשיג את הספרי "שולחן שמואל" וספרי "מעגלי החיים"
במחיר מוזל, ליחידים ולקבוצות
אצל המחבר בטלפון: 02-5811133 בפלאפון: 054-8456-923
הערות והארות יתקבלו בשמחה לכתובת מעלות דפנה 133/3 ירושלים

S2079395@GMAIL.COM

תוכן עניינים – הלכות ערב, חזקת מטלטלים וחזקת קרקעות

הלכות ערב 14

- ח"מ קכ"ט: דין הערב בשטר ועל פה, ומתי נפרעין מן הערב, ובו כ"ב סעיפים 14
- ח"מ ק"ל: דין ערב שפרע למלווה כיצד נפרע מן הלווה, ובו ז' סעיפים 57
- ח"מ קל"א: מי שחזר בו אחר שנתרצה להיות ערב, ובו י"ד סעיפים 72
- ח"מ קל"ב: עבד ואשה וקטן שערכו, ושנים שנעשו ערבים בשביל אחד, ואחד בשביל שנים, ובו ו' סעיפים 87

חזקת מטלטלים 96

- ח"מ קל"ג: מי שמוחזק במטלטלין הידועים לאחר, ובו ז' סעיפים 96
- ח"מ קל"ד: אומן שטוען בדבר שהוא אומן שקנאו מבעליו, וב ו' סעיפים 108
- ח"מ קל"ה: דין המחזיק בבעלי חיים כגון בהמה ועבד, ובו ב' סעיפים 116
- ח"מ קל"ו: מי שנתחלפו כליו בבית האבל והמשתה, וב ב' סעיפים 119
- ח"מ קל"ז: מי שלקט פירותיו של חבירו, וב ג' סעיפים 122
- ח"מ קל"ח: דין שנים או חזין בטלית וחולקים עליו, ובו ח' סעיפים 126
- ח"מ קל"ט: דין שנים חלוקין בדבר, ואם בא שלישי וחטפה, וב ד' סעיפים 137

הלכות חזקת קרקעות 143

- ח"מ ק"מ: דין החזיק בקרקע של חבירו, ודין חזקת הבתים והחנויות, וב ט"ו סעיפים 143
- ח"מ קמ"א: דין חזקת שדה הלבן והאילן, ובו כ' סעיפים 170
- ח"מ קמ"ב: דין סיוע המערער למחזיק בחזקתו, ואם היה הסיוע בטעות, ובו ג' סעיפים 186
- ח"מ קמ"ג: דין המחזיק שלא בפני המערער והוא במדינה אחרת או ברח, ובו ד' סעיפים 191
- ח"מ קמ"ד: שנים שהחזיקו בשדה אחת, זה אכלה וזה אכלה, ובו ד' סעיפים 195
- ח"מ קמ"ה: הביא המחזיק עדים ולא כוונו עדותם בשנים, ובו ז' סעיפים 200
- ח"מ קמ"ו: מחאה מבטל החזקה, ובאיזה לשון ובמה ומתי, ובו כ"ה סעיפים 207
- ח"מ קמ"ז: המערער על השדה והוא עד או דיין, ובו ה' סעיפים 245

- ח"מ קמ"ח: מי שאבדה לו דרך שדהו, ובו ב' סעיפים 251
- ח"מ קמ"ט: אלו שאין להם חזקה: השותפין, והאריסין, והאפוטרופסים, הגולנין, והאחין, וחרש שוטה וקטן, ובו ל"א סעיפים..... 255
- ח"מ ק"נ: מי שירד לתוך שדה בתורת משכון וחזר ועשה שטר מכירה, ובו ז' סעיפים 287
- ח"מ קנ"א: דין אלו שאין אכילתן ראייה, ובו ג' סעיפים..... 296
- ח"מ קנ"ב: דין אלו שאין להם חזקה, מתי יש להם חזקה, ובו סעיף אחד..... 299
- שאלות ממבחני הסמכה לדיינות..... 303

דברים אחדים

"אודה ה' בכל לבב" על שזיכני ושם חלקי מיושבי בית המדרש לעסוק בתורה הקדושה. לאחר שה' זיכני להוציא את חו"מ א' שלושה חלקים, וחו"מ ג' על חמשת חלקים, פניתי לחושן משפט ב', ביום זה זכיתי להוציא לאור את הספר הרביעי בחו"מ ב. הלכות ערב, הלכות חזקת מטלטלים והלכות חזקת קרקעות: סימנים קכ"ט – קנ"ב.

בעריכת הספר הושקעה מחשבה רבה כדי שיהיה קל להבנה, ולשינון מהיר של החומר. הסוגיות פורקו לנקודות ובכל נקודה הובאו המקורות ושיטות הפוסקים בצורה ברורה, עד לפסקי שו"ע והרמ"א על פי המקורות. משם הובאו לכל נקודה דיוני האחרונים. וזאת על ידי כמה כלים:

- א. חלוקת השו"ע והרמ"א לסעיפי משנה ותת סעיפים, דבר המקל לפרק את הנושאים לרכיבים פשוטים וקלים להבנה. תוך כדי הוספת ביאורים קצרים בגוף השו"ע.
 - ב. לכל סעיף וסעיף משנה ישנה הפניה למקור ממנו נפסקה ההלכה, ומשם הפניה לדיונים באחרונים על נושאים אלו.
 - ג. עריכת מחלוקות הראשונים/האחרונים בצורה של נקודות עם הטעמים, ופעמים רבות אף סיכום הדברים בטבלאות, כדי לזכור הדברים ביתר קלות.
 - ד. הדגשים המופיעים בספר נותנים ראיית 'על' עוד לפני הכניסה לפרטים.
- יש לציין כי מומלץ ללמוד תחילה את הסוגיות במקורן (גמרא, ב"י ואחרונים), ואז הספר יעזור מאוד להשלים את התמונה, וכמו כן בשינון החומר.
- אוחילה לאל אחלה פניו יזכני שיתפשט הספר בכל ישראל למען אהיה בכלל מצדיקי הרבים. ויזכני לחבר עוד ספרים הרבה לזכות רבים.

יהי רצון מלפניך בורא העולם, שלא תצא תקלה מתחת ידי, ובמה ששגיתי העמידני על האמת, כי "שגאות מי יבין". אני קורא ומבקש מכל מי שימצא טעויות או שיש לו הערות והארות על הספר שיודיענו ואשמח לקבל את התיקונים.

הן בפקס 02-582-2581 או באימל: S2079395@GMAIL.COM

תחילה רצוני להודות לנוות ביתי, על כל העזרה והסיוע שלה כדי שאוכל להתפנות ללימוד, כמו כן ברצוני להודות לכל העוזרים והמסייעים להוצאת הספר. יהי רצון שהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה, ויפוצו מעינותיהם חוצה.

הקב"ה ישלם להם שכרם מושלם.
אני הקטן – שמואל ירושלמי

תפילה לפני הלימוד

יהי רצון מלפניך יי אלוקי ואלוקי אבותיי שלא יארע דבר תקלה על ידי, שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור ולא על אסור מותר, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא ייכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. ותאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות, הן בדיני איסור והתר, הן בדיני ממונות, הן בהוראה, הן בלימוד. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ומה ששגיתי כבר, העמידני על האמת ואל תצל מפני דבר אמת עד מאוד, "כי יי ייתן חכמה מפיו דעת ותבונה".

תפילות להצלחה

רבוננו של עולם! אל תרפה את ידי לעת זקנתי מלעסוק בתורה ומלקיים מצוות. אל תשליכני לעת זקנה ככלות כוחי אל תעזבני.

ואל תקהה את שיני, ואל ימות שום אחד מבני ביתי בחיי. ונהייה תמיד מיושבים בדעתנו ושכלנו לעובדך באמת.

ותן בנו כוח ובריאות ואומץ וחוזק בכל אברינו וגידינו אכי"ר.
(ומצא חיים)

רבוננו של עולם! עזור לי ולכל בריאי רבוננו עמך ישראל, שלא נחלה ולא נחטא ולא ניפול למיטה חס ושלוש. ולא נצטרך לרופאים ולא להתעסק ברפואות.

ולכל חולי עמך בית ישראל שלח להם רפואה שלמה במהרה. והצילנו מכל צער וצרה דוחק ועוני ומכל דבר רע, כדי שנוכל לעבוד עבודתך וללמוד תורתך בלי שום מונע.

(עבד המלך)

אחר לימודו יאמר

מודה אני לפניך יי אלוקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאנו משכימים והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת, שנאמר: "וְאַתָּה אֱלֹקִים תּוֹרְדֵם לְבָאֵר שַׁחַת אֲנָשִׁי דָמִים וּמְרָמָה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם וְאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ".

לעילוי נשמת מר אבי ר' אהרון שלום חיים ירושלמי בן מרים. ת.נ.צ.ב.ה.

הסכמות

מהספר הוקדם

Rabbi CHAIM P. SCHEINBERG

Rosh Hayeshiva "TORAH ORE"

and Morah Hora'ah of Kiryat Mattersdorf

הרב חיים פינחס שיינברג

ראש ישיבת "תורה אור"

ומורה הוראה דקריית מטרסדורף

בס"ד, חודש שבט, תשס"ט

מכתב ברכה

הנה הביאו לפני קונטרס נוסף מלא ברכת ה' הנקרא בשם "שורשי ההלכה וענפיה", אשר חברו וליקטו הרה"ג רבי שמואל ירושלמי שליט"א, והוא סיכום הלכתי בהלכות חושן המשפט, מסודר בצורה ברורה משורש ההלכה בחומש ובתלמוד ועד ביאור דברי השלחן ערוך והפוסקים האחרונים, והכל עשה באופן נאות ויפה, דבר דבור על אופניו, וע"כ אברכהו שספרו זה יעלה לרצון לפני כל המעיינים בו, ויפיקו הנאה מהנכתב בו, ויזכה לשבת כל ימיו באהלה של תורה מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש.

חיים פינחס שיינברג

Yitzhak Yosef
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

יצחק יוסף
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, כ"ו שבט תשע"ד
4-571/ע"ד

דברי ברכה

הובאו לפני גליונות הספר "שורשי הלכה וענפיה" בעניני אבן העזר חופה וקידושין, מעשה ידי היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, יראתו קודמת לחכמתו, חריף ובקי, משנתו וך ונקי, הרה"ג ר' שמואל ירושלמי שליט"א, ראיתי שסיכם ההלכות בטוב טעם ודעת דברי השו"ע והרמ"א, מקורות ההלכה בשורשיה בגפ"ת והראשונים, והוסיף דברי האחרונים הדנים בנושאים שונים, בהלכות אקטואליות העולות על שלחן מלכים, המתחדשות בזמננו, והכל עשה בעטו עט סופר מהיר, וסידרם בסדר נכון, כשפה ברורה וקלה, למען ירוץ הקורא בו, דבר דבור על אופניו, תפוח זהב במשכיות כסף, איישר חיליה לאורייתא.

וברכתי להמחבר שליט"א שיהי רצון שיזכה לברך על המוגמר בקרב הימים, ויפוצו מעיינותיו חרצה, להגדיל תורה ולהאדירה, ירום ונישא וגבה מאד, להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

David Lau
Chief Rabbi Of Israel
President of The Chief Rabbinate Council

דוד לאו
הרב הראשי לישראל
נשיא מועצת הרבנות הראשית

בס"ד, ג' חשוון, תשע"ד
7 אוקטובר, 2013
הס' - 130.עד

לכבוד
הרב שמואל ירושלמי שליט"א

מכתב ברכה

ראיתי עלים מספרך "שורשי הלכה וענפיה" בספר זה הבאת את ההלכות כשולחן ערוך, באופן המיקל על הלומד בהבנת נושאי ההלכה ומסייע לזכור את הדברים.

הדברים בנויים באופן תמציתי, ממקור ההלכה בתלמוד הולך סובב דברי הפוסקים הראשונים והאחרונים.

בספר זה קבצת כאמיר גורנה, חידושי הלכות הנוגעים לחלק אה"ע הלכות חופה וקידושין. הכל מסודר באופן ראוי דבר דבור על אופניו. אין ספק שספרך יהיה לתועלת רבה עבור באי שערי בית המדרש, ובעיקר אלו שמאווים הוא להורות תורה בישראל, ורצונם לעבור את בחינות ההסמכה לכהן כרב בישראל, ספרך ישמש להם כאמצעי חזרה על מה שלמדו מתוך ספרי הטור, השו"ע ושאר הפוסקים.

אברך שתזכה להוציא לאור עולם עוד ספרי עזר להוגים בתורת ה', להגדיל תורה ולהאדירה.

המברך בכל לב,

דוד לאו
הרב הראשי לישראל

בית יחב ♦ ירמיהו 80, ירושלים ת.ד. 7525 ♦ מיקוד 91360 ♦ טל': 02-5313191 ♦ פקס: 02-5377872
Beit Yahav ♦ 80 Yirmiyahu St., Jerusalem ♦ P.O.B. 7525 ♦ Tel: 02-5313191 ♦ Fax: 02-5377872
Email: rabbia@rabbinate.gov.il דוא"ל:

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

שלמה משה עמאר
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, כ"ב תמוז, תשע"ג

18-1-532/ע"ג

דבר ברכה

היו למראה עיני גליונות ועלים מפירות עמלו של האברך היקר חובר חברים מחוכם, הרה"ג ר' **שמואל ירושלמי שליט"א**, אשר דרך לימודו בטור וב"י וש"ע ונו"כ אסף כל השיטות אל פונדק אחד. והוסיף עליהם ציצים ופרחים מדברי גדולי הפוסקים בחשובותיהם. וכבר מילתי אמורה, כי יש ליזהר שלא יהא עיקר הלימוד בספרי קיצורים היוצאים לאור בעת האחרונה, אלא על הלומדים הלכה להשקיע כל כחם ומרצם בשדה אשר ברכו ה', בסוגיות הש"ס, ובדברי מרן הקדוש זי"ע בבית יוסף, ובשו"ע ונושאי כליו, ורק אחר שהגיעו אל עומק הידיעה ותלמודם בידם, יחזרו בספרי הסיכומים מעת לעת לכל ישכחו את משנתם, ובוזה הדרך ישכון אור, ויתקיים תלמודם בידם.

וראיתי כי רבנים גדולים וחשובים הסכימו על ספרו, על כן מצטרפנא לברכה להרה"ג המחבר שליט"א שיזכה ויפוצו מעיינותיו חוצה לזכות את הרבים. ויזכה לישב באהלה של תורה ולהמשיך במלאכתו היקרה, מתוך שובע שמחות וברכה וחיים עד העולם.

בברכת התורה,

שלמה משה עמאר

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

Rabbi Baruch Shraga
Rav of Givat Shapira
Head of Rabbinical courts
of the Jerusalem Rabbinat

ברוך שרגא
רב דגבעת שפירא
וראש אבות בתי הדין
רבנות ירושלים

בס"ד

יום: מ"ב למטמונים תשע"ג

הסכמה

היה למראה עיני גליונות הספר, שורשי הלכה וענפיה, בעיניי אה"ע"ז וחופה וקידושין, מעשה ידי אומן, נטע נאמן הרה"ג שמואל ירושלמי שליט"א.

עברתי על הספר וראיתיו מלא וגדוש מראשונים ואחרונים עם מקורות ההלכה בש"ס ובפוסקים, וכבר אתמחי גברא בספריו הקודמים, מעגלי חיים שהוציא לאור עולם ורבים נהנים מאורו.

ולא נצרכה לברכה כי חפץ ה' בידו יצא לברך על המוגמר בקרוב, וראוי לציין על גיל הנישואין, דבן י"ח לחופה מה שכתב במחזור ויטרי, ד"ח פעמים כתיב: אדם מבראשית עד כי מאיש לוקחה זאת, והרשב"ץ כתב דאסמכיה אקרא, והוא אשה בבתוליה יקח, והוא- גימטריא י"ח, וסמך לדבר, והוא כחתן יוצא מחופתו, ובש"ת רשב"ן כתב דשיעורים אלו נאמרו למשה מסיני, וכתב החיד"א בספרו נחל קדומים, נגד אותם שאומרים דבזה"ל יכולים להמתין עוד, ורמז לדבר, אשה בבתוליה יקח- בסופי תיבות גימטריא י"ח, ובא הרמז בס"ת לרמז שגם באחרית הימים הדין לא ישתנה, וכ"כ החזון איש דכמו שלא נשתנה בן י"ג למצוות כך לא נשתנה בן י"ח לחופה, ובקובץ איגרות כתב, ויש מאחרין אבל אין דרך זה רק ליחידים, וכך כתב הגר"י קנייבסקי זיע"א- דיש להשיא את הבנים והבנות בצעירותם, בגיל שבע עשרה, שמונה עשרה, ובספר שערי הלכה ומנהג, שיבח בזה מנהג הספרדים שמנהגם טוב ונכון לישא סמוך לגיל שמונה עשרה, והלוואי שגם האשכנזים היו מתרגלים בזה.

והריני מברך מקרב לב את המחבר שיזכה להוציא לאור עולם כהנה וכהנה, לזיכוי הרבים.

בברכת התורה

ברוך שרגא
 ברוך שרגא

RABBI Z. N. GOLDBERG

Abbad Badatz & Bies Horaa'h "Hayashar Vehatov"
Member Of Supreme Rabbinical Court

הרב זלמן נחמיה גולדברג

אב"ד בד"ץ ובית הוראה לדיני ממונות "הישר והטוב"
חבר בית הדין הרבני הגדול

בי"ה, יום ז' סיון תשצ"ד

הנני דנה לצדק בערכו של תלמוד חכם
אומלל במורה היה הרבה ר' שמואל ירושלמי שליטא
ובטחו חידוש "שלישי" כלפי וזעזע "יבוא" דאורייתא
כל צדק חופה וקידושין בכל דורה מבטא ופחזשנות
ושלז ומברשיו וכן מה שמעו אמרונת
ודוראוי נחלק לכולליו לאור צולם הן למעלה
מספתי קידושין שיש איסור למעצמן דקידושין אור לו
דקדושין בעלמא ויהן ללומדי
ולא נלמדי אלא לרבי
שיקפה יצברו לכולליו צולם וזו ספחים מוליק
דכנסה זה
למין (מחז) גו/ דקדושין

הרה"ג דוד כהן שליט"א מראשי ישיבת חברון וחבר מועצת גדולי הדור

בס"ג צ"ח אלול תשע"ג

מכתב ידידות

שמחת לבנו את סמכו הנוסחא לדיני הנהגה
והנהגות הרב שמואל ירושלמי שליט"א ספר שולחן
באר וצנפיה על עניני חובב וקדושתו הביטול
בכ"י הביטוליים וידידותי גדולי הנוסחא ספר
ודבר על הכינוי וספר דבר ודבר על הנהגות ספר
מאיר צנפיה ואלו תוכן, להם ידידי הרבנים רבי
אברהם קספרין הקדושים (תקנון) פאריז ודבר
והנהגות הוסף להם דספרות וכוון שהיה דבר
בכ"י המקור אינו כדור אפסיה וספר ואלו הנהגות
בספרו ינואצין ואלו הנהגות אג"ד בדבריו בנקודות ואין
ז"א אלו הנהגות בפרק פקודות הנהגות אינן נכונות
בגזירות אלה הנהגות תורה ואסמיהם ולכבוד יעלה הנהגות
בכ"י אכפיהם של הרבנים שליט"א

דוד כהן
ראש שורשי הנהגות
בני ישראל ודבר ירושלמי

הלכות ערב

זזו"מ קכ"ט: דין הערב בשטר ועל פה, ומתי נפרעין מן

הערב, ובו כ"ב סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף יא: כשהיו נכסים ללווה במדינה	סעיף א: ערב שלא בשעת מתן מעות....15
אחרת.....41	סעיף א: אני ערב לך בעד יום אחד....17
סעיף יב: מלווה בע"פ אינו נפרע מהערב	סעיף ב: א"ל בשעת מתן מעות הלווהו
שמא פרע הלווה.....41	ואני ערב.....19
סעיף יג: מת הלווה מלווה ע"פ אינו	סעיף ב: ב"ד עשו אותו ערב.....21
גובה מהערב, נתן הלווה דמי פרעון לערב	סעיף ג: החזיר המלווה השטר ללווה ע"פ
43	הערב.....23
סעיף יד: התנה המלווה עם הערב שיהא	סעיף ד: כתב בשטר אחר החתימות שהוא
נאמן שלא נפרע.....44	ערב.....24
סעיף יז: התנה המלווה עם הערב שממי	סעיף ה: מתי ערב קבלן משתעבד.....26
שירצה יתבע.....44	סעיף ה: האם תקיעת כף משתעבד,
סעיף טו: יפרע מהקבלן תחילה, אא"כ	הבטיח מתנה לחבירו והעמיד ערב.....29
הלווה מוכן לפרוע למלווה.....46	סעיף ו: נעשה ערב בקניין וכתב לו שטר
סעיף טז: מלווה שבא לפרוע מהקבלן ואבד	31
שטרו.....48	סעיף ז: כתב הערבות בשטר, לפני חתימת
סעיף יז: איזהו ערב ואיזהו קבלן.....49	עדים או אחריה.....32
סעיף יז: איזה לשונות הוי קבלן ואיזה הוי	סעיף זז: לא יתבע הערב תחילה, אמר
ערב.....50	הלווה פרעתיך.....33
סעיף יט: נשא ונתן ביד.....51	סעיף זז: שאל חפץ מחבירו והעמיד ערב
סעיף כ: אם הערב יזם ההלוואה.....53	שאם לא יחזיר ישלם לו.....35
סעיף כא: קבלן שנשא ונתן ביד ואין לו	סעיף ט: נשבע הלווה שאין לו, ושעדיין
נכסים לגבות ממנו.....53	החוב קיים.....37
סעיף כב: הערב ששילם למלווה וחוזר	סעיף י: להודיע ללווה לפרוע חובו, מתי
לגבות מהלווה.....54	גובים מהערב.....39

הקדמה – ערב

מעות), לא מועילה אמירה בלבד ויש להתחייב על כך בקניין.

• ערב ששילם למלווה את חוב הלווה, יתבע אחר כך את הלווה לפרוע לו את חובו.

• גם במקרה של ערב קבלן נהוג לפנות תחילה ללווה כדי שיפרע את ההלוואה. רק כאשר הלווה מסרב לשלם או שהוא מתחמק בתירוצים שונים, יש לפנות לערב קבלן שימלא את התחייבותו ויפרע את החוב.

• מקור שהערב משתעבד: ב"ב (קעג:): ערב קבלן משתעבד לחבירו מהתורה שנאמר "אנכי אערבנו" (בראשית מג/ט). וערב רגיל משתעבד מדכתיב "בני אם ערבת..." (משלי ו/א).

• "ערב" – אדם שקיבל על עצמו לפרוע את חובו של חבירו אם הלה לא יפרעהו. "ערב קבלן" – אדם שקיבל על עצמו לפרוע את חובו של חבירו אם ירצה המלווה לגבותו ממנו גם אם יש באפשרות הלווה לפרוע את חובו, שאז רשאי המלווה לדרוש את פרעון החוב ישר ממנו, בלא לפנות אל הלווה תחילה. להבדיל מן "ערב" רגיל, שאין המלווה רשאי להיפרע ממנו אלא לאחר שפנה אל הלווה, וזה אין ידו משגת לפרוע את החוב.

• אדם שאמר למלווה שאם הוא יתן הלוואה ללווה, הוא עצמו יהיה ערב לפרעון ההלוואה, נעשה בדיבור זה ערב לפרוע את ההלוואה, במקרה שהלווה לא יפרע אותה. אבל אדם שנכנס להיות ערב אחר שבוצעה כבר ההלוואה (אחר נתינת

סעיף א¹: ערב שלא בשעת מתן מעות

סעיף א חלק 1^א: המלווה את חבירו, ואחר שהלווהו אמר לו אחד: 'אני ערב', או שתבע את הלווה בדין, ואמר לו אחר: 'הנח ואני ערב', או שהיה חונק את חבירו בשוק ליתן לו, ואמר לו: 'הנח ואני ערב' – אין הערב חייב כלום ואפילו אמר בפני ב"ד: אני ערב. ^בהגה: מיהו חס פרע למלווה כליווי הלווה, חייב לשלם לו מה שנתן למלווה [הגמ"י].

^גאבל אם קנו מידו שהוא ערב ממון זה, בין בפני בית דין בין בינו לבין המלווה, נשתעבד...

א"כ' טור: בד"א שערב משתעבד, שערבו בשעת מתן מעות, אבל אם אחר שהלווהו

❖ שורשי הלכה (המקורות)

קעביד. ושתי הסברות כתבן רשב"ם בגמרא (ב"ב קעו.).

סמ"ע (ב): הנח לו – פירוש הנח לו עתה ואם לא יתן לך לאחר זמן אני אתן לך. אבל אם פטרו ע"פ לגמרי (שפטר הלווה מן המלווה) הוי כערב בשעת מתן מעות שמתחייב כמ"ש הרמ"א (ח). כ"כ הש"ך. נתיבות (ח' א) – ואם אמר כל מי שילווה לפלוני אינו מפסיד, לא הוי ערב, אבל אם אמר כל מי שילווה לפלוני אני ערב או אני אשלם, חייב.

"אחר שהלווהו"

משפט הערב: י"א שאם המלווה עני וקיבל עליו הערב ערבות, אף לאחר מתן מעות חל הערבות אף בלא קניין, דהוי התחייבות לצדקה (אם לא יפרע לך אני אתן), כמ"ש הרמ"א (רו"ט). מ"מ יש לעיין בזה, כיון ש –

א. יש חולקים על הרמ"א, דס"ל שחל הערבות אף שיש אסמכתא כיון שהוא צדקה לעני, אלא ס"ל שאין בו משום אמירתו לגבוה, ולכן לא חל הערבות. ב. יתכן שצריך לכוון שאמר כן לנדר, שאם לא כן אינו אמירה לגבוה.

"בציווי המלווה"

סמ"ע (ג): כ"כ ד"מ בשם הגמ"י בלשון הזה 'שדווקא שא"ל שלם עבורי'. ותימה שבהגמ"י עצמו אף שלא ציווה הלווה לערב לשלם אלא א"ל ערבני, הוי כאילו ציווהו לפרוע חובו?

וי"ל שהרמ"א שינה כן לדעת הרמב"ם (קלב) דערב הפורע מעצמו אין הלווה

אמר אני ערב – אינו משתעבד רק בקניין. כדאיתא ב"ב (קעו.): החונק את חבירו בשוק ובא אחר וערבו – בעי קניין. כ"פ הרמב"ם: המלווה את חבירו ואחר שהלווהו אמר לו אחד "אני ערב", או שתבע את הלווה בדין ואמר לו אחר "הנח ואני ערב", או שהיה חונק את חבירו בשוק ליתן לו ואמר לו "הנח ואני ערב" – אין הערב כלום ואפילו אמר בפני בית דין אני ערב.

ב.כ' ד"מ בשם הגמ"י: דווקא ערב למלווה אינו משתעבד בלא קניין, אבל אמר הלווה לערב "פרע בשבילי" אפילו לאחר מתן מעות משתעבד (הלווה לערב לשלם לו חזרה מה שפרע למלווה).

ג.ב"ב (קעג:): הילכתא ערב אחר מתן מעות בעי קניין (שבלא קניין לא משתעבד), בשעת מתן מעות לא בעי קניין. כ"פ הרמב"ם: אבל אם קנו מידו שהוא ערב ממון זה, בין בפני בית דין בין בינו לבין המלווה נשתעבד.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. **"הנח לו ואני ערב"**

סמ"ע (א): לא זו אף זו קאמר, לא מיבעיא בתבעו דאינו משתעבד בלא קניין כיון דדיבור בעלמא שלא בשעת מתן מעות הוא, אלא אפילו חנקו המלווה דהוה אמינא כיון דראה צערו דהלווה גמר והקנה נפשו כדי להצילו, קמל"ן.

אבל הטור כתב איפכא, והוא ג"כ לא זו אף זו, לא מיבעיא חנקו דסבר מצווה

לאחר מתן מעות למה נשתעבד הערב שלא בפני ב"ד חשוב?
ובפרישה כ' – שאף לאחר מתן מעות יש קצת נאמנות והנאה, מש"ה גמר ומשעבד נפשו.
והש"ך (ד) – ע"פ הב"י (קיג) בשם בעה"ת, שאין בערבות אסמכתא גמורה ולכן מהני קניין, ועוד מ"ש ב"י (סימן ר"ז) כשתולה בדעת אחרים (אם לא יפרע אני אפרע) לא הוי אסמכתא.

והט"ז – לא הוי אסמכתא כיון שרואה שהמלווה האמין לו ולא תבע ללווה בגלל שנעשה ערב, רק שאינו גומר ומשתעבד בלא קניין.
מה שאין כן בשעת מתן מעות שרואה הערב שבגללו נותן המלווה מעות ללווה (נאמנות גדולה יותר) משעבד עצמו אף בלא קניין.

צריך לשלם לו, עד שיאמר לו "ערבני ושלם" לאפוקי הראב"ד שאף בערבני לבד צריך לשלם לו אם פרע החוב.
והש"ך (א) – חולק על הסמ"ע, "בצווי הלווה" פירוש שא"ל "ערבני", וא"צ לומר לו שלם, שאם א"ל בפירוש שלם פשיטא אף באדם שאינו ערב צריך הלווה לשלם לו חזרה (כמ"ש קכו/ב).

ג. "אבל קנו מידו... בינו לבין

המלווה"

סמ"ע (ד): פירוש אפילו בלא עדים, דלא איברו סהדי אלא לשיקרא.
וקשה: כיון שערב אסמכתא היא שאומר אם לא יפרע אני אפרע, וא"כ בעי בפני ב"ד חשוב. דבשלמא בשעת מתן מעות לא הוי אסמכתא כדאיתא ב"ב (קעו): דבההיא הנאה דמהמני (שהיה מוכן להלוותו בגלל שהאמין לערב) גמר ומשעבד נפשו. אבל

סעיף א: אני ערב לך בעד יום אחד

סעיף א חלק 2: האומר לחזירו: "אני ערב לך בעד יום אחד", אינו כלום (וטעמו – משום שלא ביאר דבריו על מה נתערב, אפשר שנתערב לילך בשליחותו יום אחד או שאר עניין כיו"ב. לפיכך אפילו קנו מידו לא מהני.) [ת' הרב"א].

ועפ"ז אם א"ל לחבירו הלווה "ואני ערב על יום אחד" ודאי נעשה ערב גמור ע"ז, שאין סיבה לומר שיאמר על משהו אחר, אלא שהוא ערב על ההלוואה, כל שיתבענו באותו היום.

ערוך השלחן: ערב ליום אחד:
• הלבוש פי' – כגון שהלווהו לל' יום וא"ל

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"בעד יום אחד"

ט"ז: זהו לשון הרשב"א – אמרו עדים שמענו ששמעון אמר "אני ערב לראובן בעד יום אחד" – אינו כלום, שמא נעשה ערב ללכת בשליחותו ליום אחד ולא לעסקי ממון.

אני ערב אם תתבע אותו ביום פלוני ולא ישלם לך אני ערב בעדו. אבל אם לא תתבע ממנו באותו היום אלא בימים אחרים איני ערב – אינו כלום אף שיתבענו ביום פלוני, דכל שהערב לא מתחייב כמו הלווה אינו ערבות.

■ אבל ש"פ (ב"ה, ש"ך, סמ"ע) כ' – דבכה"ג כן משתעבד לאותו יום, אלא דמיירי שלא ברור על מה התכוון, אולי על שליחות.

■ וי"א בשם או"ת – המלווה דחק הלווה לפרוע לו, א"ל הערב הניחו ואל תתבענו היום, וע"ז אני ערב לך בעד חובו, אם קנו מידו משתעבד.

ש"ך (ו): כ' הרשד"ם – כתב בכת"י "כל מי שיתנדב להלוות לפלוני סך ממון אני נכנס עבורו ערב קבלן" – נראה שאינו ערב, כיון שלא אמר בלשון ציווי "תן לו", ודמי לאומר "כל הזן אינו מפסיד" (כתובות ע): שלא חייב.

לווה שפרע פעם אחת, גם הערב נפטר מערביותו, ואינו משועבד להלוואה שנייה שלוה ממנו. והוא פשוט. כ"פ קצות החושן.

קצות החושן (א) – בירור שיטת הש"ך. הקשה התומים: הרי ביו"ד (רכא-ה) פסק הש"ך עצמו כהפרישה שאף האומר "כל הזן אינו מפסיד" – חייב לשלם, רק דלא שליחותו קעביד (מ"מ להלכה כהט"ז – שפטור)?

ועוד שאף מהרשד"ם עצמו הוכיח מת' הרא"ש באומר "כל המלווה הרני ערב או משלם" שחייב, מדכתיב אצל שאול "איש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול" הרי שנתחייב?

ואני מוסיף ראייה נוספת שחייב, מב"ב (קמא:) – המבשרני שילדה אשתי זכר יטול מנה – שחייב.

ותימה על הש"ך שפסק כן, שהרי הרשד"ם עצמו לא כתב כן אלא דרך משא ומתן.

לפענ"ד דברי הש"ך נכונים (שבערב פטור). אף שלעניין "כל הזן אינו מפסיד" חייב לשלם, אבל לא מיקרי שלוחו, אבל לעניין ערב בעינן דווקא שליחות להתחייב, שהרי ערבות הוי אסמכתא שאינו מתחייב ע"פ דיבורו לבד (משוכב נתיבות – כמ"ש הרשב"ם גמר ומשעבד נפשיה ושליחותיה דערב קעביד מלווה, כאילו הוא עצמו הלווה).

ולכן כתב הש"ך דדמי ל' "כל הזן אינו מפסיד" דלא הוי שליחות (אף דשם חייב לשלם) גם כאן לא הוי שליחות, וכאן אף פטור כיון שבלא שליחות לא משתעבד הערב, כיון דהוי דרך תנאי ואסמכתא, אלא בעינן דווקא דרך ציווי ושליחות. ולכן גם לא קשה "מאיש אשר יכנהו" או "המבשרני" שחייב, מ"מ לא הוי שליחות (והחוב אף בלא שליחות).

וגם בדין "כל הזן אינו מפסיד" נראה כהש"ך שחייב (ולא הוי שליחות), שהרי לפי הרמב"ם (ס"מ) אדם יכול להתחייב בדיבור בלא קניין כשהוא בלא תנאי ואין טענת השטאה והשבעה.

אמנם למ"ש שאפילו לרמב"ם אינו מתחייב בדברים רק בדרך הודאה (דאודיתא הוי קניין) וצריך לומר אתם עדי, א"כ "כל הזן" אם אינו שליחות וציווי שלו לא מתחייב.

והנתיבות (ביאורים א) – חולק על הש"ך וקצות החושן, אלא כהתומים – שאף

שקי"ל כהט"ז "כל הזן אינו מפסיד" דפטור, מ"מ "כל מי שילווה אשלם לו או אני ערב" חייב, דהוי כמו "כל הזן". אף שקצות החושן – פטר כאן (כמו הש"ך) דבעינן דווקא לשון שליחות "תן לו ואני פורע", ליתא דלא בעינן לשון שליחות, שהרי יש תנאים (ב"ב קעה:) שאף שלא בשעת מתן מעות מתחייב הערב, ולא בשעת מתן מעות ודאי לא אמר לשון שליחות דתן לו, רק אני ערב, ואף לפוטרים לא בגלל שליחות אלא מטעם שלא על אמונתו הלווהו.

[סיכום: מי שיתנדב להלוות לפלוני אני ערב קבלן עבדו.

ש"ך – לא הוי ערב ופטור. כ"ד קצות החושן – דבערב בעינן שליחות וליכא. והתומים כ' – שחייב, שהרי "כל הזן אשלם לו" חייב. כ"ד נתיבות – ולא בעינן שליחות בערב. מ"מ אם אמר "כל שילווה לפלוני אינו מפסיד" או "כל הזן אינו מפסיד" לא הוי ערב.]

ערוך השלחן: סיכום – מקרים בהם משתעבד –

א. אם קנו מידו.
ב. אם ב"ד רוצים לגבות מהלווה, וא"ל הערב "הנחוהו ואני ערב" משתעבד, דבהאי הנאה שב"ד האמינוהו גומר ומשעבד נפשו (רמב"ם).

ג. א"ל הערב למלווה "החזר המשכון ואני ערב" משתעבד דהוי כשעת מתן מעות

(מרדכי).

ד. כשפטור המלווה את הלווה על פי הערב (מרדכי).

ה. היו מעות של לווה ביד ערב בשעה שנעשה ערב נשתעבד, ולא הוי אסמכתא כיון שאין הפסד לערב שהרי מעות הלווה בידו, שהרי בלאו הכי יש על הערב שעבודא דר"ג מהמלווה.

והש"ך – חולק, רק כשמעות ההלוואה ביד ערב משתעבד אבל לא ממון אחר. וי"א – שאף בכה"ג משתעבד, דמלווה להוצאה ניתנה, אלא אם כן לא היו ללווה נכסים שאז נשתעבד מר"ג (או"ת).

כ' ערוך השלחן: אף אם נתחייב הערב עד לשנה, ובתוך השנה פרע וחזר ולווה – נפטור הערב. ואם אמר "אני ערב לעולם עבור פלוני עבור סך זה" – נתערב גם להלוואה אחרת על סך זה.

משפט הערב בשם רשד"ם: אם נתערב שילווה סכום של מנה לשנה, הלווה לו 50 ופרע תוך שנה – נפטור הערב אף שיחזור וילווה לו עוד 50 תוך השנה, שקבלת ערבות חלה על ההלוואה הראשונה בלבד. וצ"ע אם הלווה 50 נוספים תוך השנה קודם שפרע הלוואה ראשונה אם חלה הערבות על שני הסכומים?

ואם קיבל המלווה ערב נוסף אין נפטור הערב הראשון.

סעיף ב: א"ל בשעת מתן מעות הלווהו ואני ערב

סעיף ב חלק 1: א. אמר להם בשעת מתן מעות: הלווהו ואני ערב – נשתעבד הערב ואינו צריך קניין.

ב. הגה: ואפילו לא נתערב בהדיא, רק שאומר למלווה להלוות ללווה כי בטוח הוא, ועשאו על פיו והיה סקר – חייב לשלם לו, דהוי כאילו נתערב לו [מהרי"ו]...

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ב (קעו.): הילכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קניין.

כ"כ הטור – אף על גב דמשעבד נפשיה בלשון אסמכתא אם לא יפרע לך פלוני אני אפרע לך חייב, דבההיא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומקני ומשעבד נפשיה אפילו אם אין נכסים ללווה. (המרשים – וכ"ה בגיטין ג.).

ב. כ' ד"מ בשם מהרי"ו: אמר למלווה להלוות ללווה כי הוא בטוח, ועשה על פיו:

אם היו מקולקלים בשעת שאמר לו – חייב לשלם לו, דהוי כאילו נתערב לו וחייב לשלם, דלא גרע ממראה דינר לשולחני (שו"ו).

ואם נתקלקלו אח"כ – פטור, כי הלשון "כי בטוח הוא" אינו לשון ערבות.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "נשתעבד הערב"

ערוך השלחן: אין חילוק עם הערבות הייתה על מלווה ע"פ או בשטר: בשעת מתן מעות – משתעבד, לאחר מתן מעות – לא משתעבד אלא בקניין, ובלא קניין לא משתעבד אפילו לגבות מבני חורין.

כ' משפט הערב בשם ת' בית אפרים: אף שלא ידע הערב שהמלווה הילווה,

משתעבד. כגון שאמר למלווה אם תלווה לפלוני אני ערב. והלך המלווה והילווה לפלוני שלא בפני הערב ולא ידע הערב – עכ"ז נשתעבד הערב, כיון שיש לו הנאה שהילווה ע"פ דיבורו.

ולכן אם שלח הערב כתב למלווה שאם ילווה הוא ערב, אף שלא ידע הערב שהילווה – נשתעבד.

כ' משפט הערב בשם רעק"א: אם חתם הערב בשטר חייב, אף שלא ידע מי יהיה המלווה, כיון שמתחייב בשטר נשתעבד. ולפ"ז: ערב שנתן צ'ק ללווה וא"ל תוכל למסור צ'ק זה למי שילווה לך ואני ערב לשלם – מתחייב כמו התחייבות בשטר. מ"מ י"א (עטרת שלמה) – דצ'ק גרע משטר.

ב. "כי בטוח הוא"

סמ"ע (י): פירוש ולא היה בטוח בשעה שאמר לו, אבל אם היה אז בטוח אלא שאח"כ נתקלקל – פטור, כי הלשון "בטוח הוא" אינו לשון ערבות (מהרי"ו).

"חייב לשלם"

ש"ך (י): ויש"ש פסק – דפטור, אלא אם כן א"ל "חזי דעלך קסמכינא", ואפילו למאן דס"ל (שו"ו – במראה דינר לשולחני) שאצ"ל "חזי וכו" וחייב, מודה כאן שפטור כיון שאינו מוכרח לעשות כן. כ"כ הג"א בשם רבנו אפרים.

וקשה לרמ"א שב (שו"ו) פסק שצ"ל "חזי וכו" וכו" וכו" לא כתב, וכ"ש לפי הרש"ל

אורים (ט): ואם פרע ערב השני הכל, דעת המבי"ט דאין רשות לערב ההוא לחזור ולתבוע החצי מהערב הראשון הואיל ומחל לו המלווה, ודעת הש"ך (ה) חוזר עליו ותובע החצי.

וכ' התומים (ד) – שקשה לפסוק כן נגד המבי"ט, והוי ספיקא דדינא ואין להוציא מיד המוחזק.

מחברו, וטעמו דס"ל המחבר בשני לוויים אף שלא מחל לו לא יוכל לגבות הכל מאחד (ע/א).

והש"ך – אם בשעת מחילה לא היו נכסים לערב זה שמחלו, יכול לגבות מהערב השני כל החוב.

מ"מ האחרונים – חלקו על הש"ך.

חזקת מטלטלים

זזו"מ קל"ג: מי שמוחזק במטלטלין הידועים לאזור, ובו ז' סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: כל דבר שביד אדם חזקה דשלו הוא..... 96.
- סעיף ב: מסרו בעדים באיזה טענות נאמן המוחזק..... 98.
- סעיף ג: ראו העדים החפץ בידו שוב אין לו מיגו..... 100.
- סעיף ד: אמר המחזיק למערער אתה מכרת לי, א"ל הנפקד נתנו לך..... 102.
- סעיף ה: דברים העשויים להשאיל ולהשכיר אין המוחזק נאמן..... 103.
- סעיף ו: אין המערער נאמן בטענת גנובים ממני..... 105.
- סעיף ז: היו דברים העשויים להשכיר, וטען המוחזק שפלוגי מכר לו..... 106.

סעיף א: כל דבר שביד אדם חזקה דשלו הוא, אף שהמערר מביא עדים ששלו הייתה

סעיף א: כל דבר המטלטל שהוא ביד האדם, בחזקת שהוא שלו. אפילו

אם יביא המערער עדים שהוא שלו, ואמר למוחזק: הפקדתו לך או השאלתו לך – נאמן המוחזק לומר: אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה, וישבע היסת.

ב. ואם טען: שלך הוא אבל משכון הוא בידי, יכול לטעון עד כדי דמיו, ונשבע בנקיטת חפץ, ונוטל.

ג. ואם טוען: נתחייב לי עד כדי דמיו מעסק משא ומתן שבינינו [טור בשם הרא"ש] – נכון הדבר שיברר ממה נתחייב לו, שמא הוא סבור שנתחייב לו, וכשיברר דבריו שמא אינו חייב לו.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כ' הרמב"ם: כל המטלטלין בחזקת זה שהן תחת ידו, אף על פי שהביא התובע עדים שהמטלטלין הללו (היו) ידועין לו. כיצד בגד זה או כלי זה שבידך או שבתוך ביתך שלי הוא, או הפקדתו אצלך, או השאלתו לך, והרי העדים שהן יודעין אותו מקודם ברשותי, והנתבע אומר לא כי אלא אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה הרי זה הנתבע נשבע היסת ונפטר (דכל המטלטלין בחזקת זה שהן תחת ידו).

כ' ה"ה – זה מפורש בהרבה מקומות (ב"ב מה, שבעות מו) – דכל המטלטלין בחזקת זה שהן תחת ידו.

ב. כ' טור (כב, יא): כל מקום שיכול המלווה להחזיק המשכון (בטענת לקוח או להד"מ או החזרתי) – נאמן לומר שהלווה עליו עד כדי דמיו בשבועה (מב"מ קטז).

איזה שבועה נשבע?

- הגאונים כ' – שנשבע בנקיטת חפץ.
- כ"כ הרמב"ם, הש"ך.
- והראב"ד כ' – בהיסת.

ג. כ' הרא"ש: ואם טוען נתחייבת לי עד כדי דמיו מעסק משא ומתן שבינינו – נכון הדבר שיברר ממה נתחייב לו, וטעמו משום, דנפיש רמאים. והגאונים כ' – שמא הוא סבור שנתחייב וכשיברר דבריו נמצא שאינו חייב לו.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "שהוא ביד אדם"

קצות החושן (א): אם היה ביד קטן מוציאים ממנו אם יש לתובע עדים שהיה שלו, אפילו בדבר שאינו עשוי להשאל ולהשכיר, שלגבי קטן לא שייך חזקה כל מה שתחת ידו שלו. וכמ"ש הרמב"ם – חש"ו אין אכילתם בקרקע ראייה שהוא שלו מפני שאין להם טענה כדי שתעמוד הקרקע בידם.

פ"ה ה"ה – לפי שאין טענתם כשאר בנ"א ואין מקחם מקח דבר תורה. והו"ל כמו חזקה שאין עמה טענה, וה"ה למטלטלים. והנתיבות (ביאורים א) – חולק, אף שהם ביד קטן אין מוציאים ממנו. ול"ד לקרקעות כיון שאין לקטן קניין לכן אינו נאמן

ב. "אבל משכון הוא בידו"

סמ"ע (ב): אפילו אם מודה שלא בא לידו בתורת משכון אלא שטוען שחייב לו כנגדו כו"כ ואח"כ בא לידו – מחזיקו בחובו ונאמן.

"עד כדי דמיו"

סמ"ע (ג): נתבאר ב(עב"ז) שזהו מכת מיגו דלקוח הוא בידו. ואף שטענת לקוח היה נשבע רק היסת והיה מחזיק במשכון כולו, מ"מ כאן שמודה שהוא משכון נשבע בנקיטת חפץ כיון שבא ליטול.

ג. "שיברר ממה נתחייב"

ערוך השלחן: אף שאין למערער עדים שהייתה שלו, יכול לחייב המחזיק (כמו הטוען לחבירו "מנה לי בידך" שיכול לחייבו היסת).

מיהו אם לפי ראות עיני ב"ד אין החפץ של המערער, אף שאין למערער ראיה אין מחייבים אותו שבועה, שאם לא כן כ"א יטפל לבעל נכסים ולא שבקת חיי.

בטענה. ועוד שבקרקע חזקה הוא מכוח שטר, וקטנים לאו בני שטרא נינהו, מה שאין כן במטלטלים יש לקטן קניין. ולכן יש להם חזקה.
כ"פ ערוך השלחן – אף מקטן אין מוציאים, ולכשיגדל ישביענו היסת.

"כל דבר המיטלטל"

פרישה: כלל הדברים

• דבר העשוי להשאיל ולהשכיר או שראו עדים שמסרו בשאלה, אם לא ראו קודם התביעה בידו (אע"פ שבב"ד הוציאו) – נאמן לומר לקוח במיגו שלהד"מ.

• באינו עשוי להשאיל ולהשכיר (ואין עדים שהשאילו) נאמן אף בלא מיגו בטענת לקוח, שיש לו טענה שאם לא לקח מה עושה בידו. וכן טענת החזרתי א"צ מיגו.

• אבל עשוי להשאיל ולהשכיר שאז אין לו טענת "בידי מאי בעי" – אין יכול לטעון לקוח, אלא אם כן יש לו מיגו דהחזרתי כשלא ראו בידו. שאם לא כן נופל המיגו שהחזרתי ואינו נאמן.

סעיף ב: מסרו בעדים באיזה טענות נאמן המוחזק

סעיף ב: א אפילו אם מסר המערער החפץ למחזיק בעדים, אם אין עדים שהוא עתה בידו, נאמן בשבועת היסת לומר: החזרתיו לך. וכן נאמן לומר: לקוח הוא (כילד), במיגו דהחזרתיו לך.

ב ואם אמר ליה: אל תחזיר אלא בעדים, והוא אומר: החזרתיו לך – נאמן במיגו דנאנסו, וישבע שבועה דאורייתא. ואם טוען: החזרתיו לך בפני פלוני ופלוני, ומתו או הלכו להם למדינת הים – נשבע היסת ונפטר. ואם לא מסרו לו בעדים, אפילו אם ראו אותו עתה בידו – נאמן לומר: לקוח הוא בידו.

ג. אבל אם מסרו לו בעדים וגם ראוהו עתה בידו – אינו נאמן. ודווקא שהעדים מעידים שנתנו לו בתורת פקדון, אבל אם מעידים שנתנו לו סתם, יכול לומר: בתורת מכר או מתנה נתנו לי.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. "אין עדים שהוא עתה בידו"

סמ"ע (ד): עתה בידו – סמוך לתביעה בב"ד באופן שלא יכול לומר החזרתי אחר כך, אבל מה שראו בידו בב"ד אינו מפסיד (דהרי שטרו ושוברו בצדו) שאומר מיד 'לקוח וכו' ונאמן במיגו שלא היה מראהו ואומר להד"מ או החזרתי.

אבל אם טען לקוח בפני עדים (חוץ לב"ד) אינו נאמן אחר כך לומר בב"ד לוקח במיגו שהחזרתי (בינתיים) דכיון שטען לקוח אינו עומד לחזרה.

אבל הש"ך (ה) – חולק, כיון שבשעה שטען לפני עדים לקוח היה נאמן, גם כשחזר וטוען כן בב"ד נאמן, אלא אם כן ראו עדים בידו קודם שאמר לפניהם לקוח שאז לא היה נאמן שלא היה לו מיגו.

ואם טען בפני עדים ממושכן בידי, אפילו היה לו מיגו אינו נאמן, שהרי אינו זוכה בו עד שישבע לפני ב"ד, וקודם לכן אינו נאמן. כ"פ הנתיבות.

"לקוח הוא בידי במיגו דהחזרתי"

סמ"ע (ה): לכאורה לא ניחא ליה לטעון החזרתי דא"כ היה צריך להצניעו תמיד, ולא יהיה נראה יוצא מתחת ידו כלל, וא"כ לא הוי מיגו?

סמ"ע (ס"ד סק"ו) – וי"ל שיכול לעשות קנוניא עם הלווים ליקח מידן משהו, ולמסור לידן השט"ח קרוע. ועי"ל דהמיגו

ב"ב (ה. מה.): אומן אין לו חזקה.

ובב"מ (מז.): אמר אביי – אפילו היו עדים שמסר לו נאמן לומר לקוח בידי במיגו שהחזרתי לך (שהרי המפקיד בעדים א"צ לפרוע בעדים).

כ' הרי"ף: אם הפקידו בעדים, ואח"כ אמר הנפקד חזרתי ולקחתי ממך – אינו נאמן. ב"י – וה"מ כשראו החפץ בידו עתה, שאם לא כן נאמן (במיגו שהחזרתי). וכמ"ש הרא"ש ונמ"י.

ב.כ' הטור: ואם אמר ליה אל תחזיר אלא בעדים והוא אומר החזרתיו לך – נאמן במיגו דנאנסו, וישבע שבועה דאורייתא, שהרי נאנסו חייב שבועה דאורייתא. ואם טוען החזרתיו לך בפני פלוני ופלוני ומתו או הלכו להם למדינת הים – נשבע היסת ונפטר.

ואם לא מסרו לו בפני עדים אפילו אם ראו אותו עתה בידו נאמן לומר לקוח הוא בידי.

ג.כ' רי"ן: אם מסר לו הכלי בעדים וראו עתה הכלי – אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי. ואם מסר לו מתחלה סתם יכול לומר דרך מכר או מתנה מסר לי.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

והש"ך (ב): חולק על המחבר, ע"פ מ"ש הסמ"ע (ע/ג) בשם הב"י – מכח חזקה דאנן סהדי שלא פרעו (בינו לבינו) כיון שהיתרה בו שלא יפרע אלא בעדים, לית ליה מיגו. א"כ ג"כ אין לו מיגו דנאנסו, ואינו נאמן שהחזיר. וכ"מ מהתוס'. וא"כ דברי המחבר צ"ע. כ"כ הט"ז.

ובתומים (א) כ' – שאין מקום להשגת הש"ך כלל ודבריו תמוהין, איך יאמר דא"ל אל תחזירני אלא בעדים יהיה יותר טוב משטר בעדים, דבשטר אומרים מיגו דנאנסו ובאמר לו אל תחזירני וכו' לא אמרינן מיגו? דבר זה רחוק משכל.

אמנם קצות החושן – פסק כהמחבר, שאף בהחזרתי נאמן במיגו דנאנסו.

אבל הנתיבות – פסק כהש"ך שלא נאמן.

"בפני פלוני ופלוני ומתו"

סמ"ע (ז): אבל אמר החזרתי בפני עדים סתם והלכו למדינת הים אינו נאמן. כ"כ הש"ך – שאם לא כן תמיד יאמר כן ומה מועיל התנאי. מ"מ אם מוכח שבאמת שכח בפני מי החזיר נאמן בהיסת.

ערוך השלחן: ואם א"ל אל תחזיר לי אלא בפני פלוני ופלוני והחזיר בפני אחרים, אם יבואו ויעידו שהחזיר נאמן אף שלא קיים תנאו.

הוא כשיבואו היורשין לתבעו שיחזיר לידם השטרות שהפקידו בעדים, ישיב להן בפני ב"ד שנאנסו, ובינו לבינם יגלה להן שהן בידו ושיחזירו להן כשישלמו מה שחייב לו אביהן.

ובסימן ע"ב סעיף י"ח כתב הרמ"א דאם היה טוען בפני עדים לקחתי ממנו (אפילו זמן רב קודם שבא לדין), דשוב אינו נאמן לומר לפני ב"ד לקחתי במיגו דהחזרתי, דכיון דטען לקחתי אינו עומד להחזירו.

והש"ך (א) כ' – ולפמ"ש שם (סקצ"א) דנאמן אח"כ לומר לקוח, צ"ל דכאן איירי שבשעה שאמר בפני עדים לקחתי לא היה נאמן, כגון שעדים ראו אותו בידו קודם שאמר לפניהם לקחתי.

ב. "במיגו דנאנסו"

סמ"ע (ו): בסימן (ע-ג) כתב דבכה"ג אינו נאמן בהלוואה. והיינו טעמא, דשם ליכא מיגו דנאנסו, דהלווה חייב באונסין. ומה שחייב שבועה דאורייתא, כיון שאם היה טוען נאנסו לא הוה נפטר בלא שבועה דאורייתא.

וכ' הש"ך (ג) – לא שבועה דאורייתא ממש, אלא שבועה דרבנן בנק"ח כעין דאורייתא.

"נאמן במיגו דנאנסו"

סעיף ג: ראו העדים החפץ בידו שוב אין לו מיגו

סעיף ג: אם ראו עדים החפץ ביד המחזיק קודם שתבעו המערער לדין, אפילו אם אמר בפניהם קודם שהראהו: דעו כי הוא ממושכן לי בכדי דמיו, קרינן ביה שפיר עדים וראה, ויתרה בו בפני אותם עדים שלא יחזירהו לו

אלא בפני פלוני ופלוני, כדי שלא יוכל לטעון: החזרתיו לך (ועיין לעיל סימן ע"ב סעיף י"ח).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כ' הרא"ש בתשובה: אם ראו עדים החפץ ביד המחזיק קודם שתבעו המערער לדין, אפילו אם אמר בפניהם קודם שהראהו דעו כי הוא ממושכן לי בכדי דמיו – קרינן ביה שפיר עדים וראה, כי הכל תלוי בשבועתו שישבע שחייב לו כדי דמיו, והוא נאמן במיגו שהחזרתי, וכאן כשיבוא לב"ד שוב אין לו מיגו כיון שראו בידו קודם. ויתרה בו בפני אותם עדים שלא יחזירהו לו אלא בפני פלוני ופלוני כדי שלא יוכל לטעון החזרתיו לך.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "קודם שתבעו"

סמ"ע (ח): כל שראו בידו קודם תביעה, אף שאמר אז לעדים שהוא לקוח או משכון – אינו נאמן שכל האומר חוץ לב"ד דברים שהוא לחובתו (כגון שהוא בידו) מקבלים, אבל דברים שהוא לזכותו (שהוא משכון) לא מקבלים, והרי ראוהו עתה בידו.

והט"ז – תימה, אטו מי שיאמר חוץ לב"ד לווייתי ופרעתי מקבלים מה שאמר לווייתי ולא מה שאמר פרעתי? אלא טעמו שצריך שיהא לו מיגו בשעה שהוא בב"ד שאז פוסקים לו השבועה, ולא מהני מ"ש חוץ לב"ד דהוי מיגו למפרע.

וכ"ד הש"ך (ה) – דה"ד בשבועת המשכון שצריך נקיטת חפץ לא מהני חוץ לב"ד

מה שאין כן בטענת לקוח.

וקצות החושן – מתרץ קושיית הט"ז, ע"פ דברי המבי"ט.

שכ' המבי"ט: הרא"ש מחלק בין ראו בידו חוץ לב"ד קודם תביעה שוב אין יכול לטעון בב"ד ממושכן, אפילו אמר כן קודם שראו ואזל ליה מיגו. אבל לא ראו אלא הוא עצמו הודה שהוא בידו נשאר להיות נאמן במיגו שיכל לכפור ולא להודות או לומר החזרתי.

ולכן: לא קשה מלווייתי ופרעתי כיון שבהודאה לא מקבלים מה שהוא לחובתו. והש"ך – חולק על המבי"ט, שאין לחלק בין ראו העדים להודה מעצמו. כ"פ נתיבות כהש"ך.

"קרינן שפיר עדים וראה"

סמ"ע (ח): מיירי שהיו עדים שנמסר לידו בפקדון וראו אצלו ואומר שהוא משכון אצלו, ולכן מוציאים מידו כיון שאין לו מיגו.

מסכם הנתיבות (ח' ח): קרינן שפיר עדים וראה – כ' הסמ"ע: דאפילו מעצמו הראהו לפני עדים ואמר שהוא ממושכן, מקבלין דבריו שאמר לחובתו ולא מה שאמר שהוא משכון. וכ' הש"ך – והטעם, כיון דבמשכון צריך שבועה משו"ה אינו נאמן בטענתו לפני עדים כי הכל תלוי בשבועתו שיפסקו לו ב"ד. כ"כ הט"ז.

כתב הסמ"ע – דהא שאינו נאמן לומר ממושכן כשטען לפני עדים ממושכן, דווקא

ממושכן במיגו דנאנסו, ואף שנאנסו צריך להישבע הרי גם בטענת ממושכן צריך שבועה בנקיטת חפץ?

ואפשר כיון שחוץ לב"ד הוי עדים וראה ולא נאמן לומר ממושכן, א"כ מחזיקים אותו כדין כופר שחייב באונסין.

והנתיבות (ביאורים ה) – ל"מ לדעת הפוסקים בטור (ע/ט) שאפילו הביא עדים אחרים שפרע דלא מהני, כ"ש דלא מהני מיגו דנאנסו.

אף למ"ד מהני עדים אחרים מ"מ מיגו דנאנסו לא מהני שהרי עיקר ההתראה שם (שבועות מא:) כדי שלא ידחה שפרע, ואם יהא נאמן במיגו תמיד ידחהו, שהרי לעולם יש לו מיגו דנאנסו. אלא ודאי הייתה דעתו לפסול במיגו.

"החזרתי לך"

נתיבות (שם): ואם טען לקחתי החפץ ועדיין לא שילמתי, שאין טענתו רק על גוף החפץ נאמן, שהרי על גוף החפץ יש לו מיגו דהחזרתי אף שהתרה בו, שיתחייב רק לשלם, וזה רוצה לשלם.

שיש ג"כ עדי פקדון. והש"ך – תמה עליו דכיון דאיכא עדי ראה ולית ליה מיגו, אפילו ליכא עדי פקדון אינו נאמן. ולא דווקא שהתראה בפני עדים, אלא אפילו הודה בפני עדים ואמר שהוא ממושכן בידו ג"כ אינו נאמן אח"כ לטעון בב"ד ממושכן, וחייב להחזיר החפץ בלא דמים.

"ויתרה בו"

סמ"ע (ט): משמע שמוטל עליו לעשות כן, שאם לא כן יהא נאמן לומר ממושכן אצלי במיגו דהחזרתי.

אך בת' הרא"ש – כתב טוב לעשות כן, לרווחא דמילתא, ובטור שהביא תשובת הרא"ש – לא הזכיר זה כלל.

וי"ל דהמחבר – מיירי שאין דעתו לתובעו מיד, שאז אם לא יתרה בו יוכל הלה לטעון החזרתי. והרא"ש – מיירי אף שבדעתו לתובעו מיד שראה, מ"מ טוב שיתרה בו, דשמא לא יזדמן לו דיינים. והטור – מיירי שתבעו מיד.

"שלא יוכל לומר החזרתי"

קצות החושן (ה): וא"ת עדיין יוכל לומר

סעיף ד: אמר המחזיק למערער אתה מכרת לי, א"ל – הנפקד נתנו לך

סעיף ד: אמר המערער להמחזיק: מה טיבו אצלך, ואמר לו: אתה מכרת לי או נתת לי במתנה, וטען המערער: לפלוני הפקדתיו ואמרתי לו: אל תחזירה לי אלא בעדים, ולא החזירו לי ונתנו לך שלא במצוותי – ישבע המחזיק שהמערער מכרו או נתנו לו, ויפטר.

כ' הרב יונה: אמר המערער למחזיק "מה

❖ שורשי הלכה (המקורות)

"אתה מכרת לי"

ש"ך (ו): ואף אם יטען "אתה ציווית לנפקד למכור לי" נאמן במיגו שאתה מכרת לי, כדלקמן (קלד/ד).

"אל תחזיר לי אלא בעדים"

סמ"ע (י): אפילו יש לו עדים ע"ז שא"ל כן – ישבע המחזיק, דכיון שהוא מוחזק טענינן ליה, דאמרינן שאם היה הנפקד כאן היה אומר שהחזירו לך בפני עדים (דמהני לפי הרי"ף) או שאומר פרעו לפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים (דאף זה מהני לרא"ש).

הב"ח כ' – שאם א"ל "אל תחזיר לי אלא בפני אלו העדים" ומעדים שלא החזיר בפניהם – מוציאים מיד המוחזק.

והש"ך (ז) – חולק, אמרינן שמא ביטל ההתראה בפני אחרים או נתן לו כתב ידו שהחזיר לו. או שמא החזירו לו בפני עדים אחרים ואלו היה כאן היה מביאם. ולכן נאמן המחזיק. כ"פ קצות החושן והנתיבות.

"אלא בעדים"

ט"ז: ואם אותו הנפקד כאן וטוען שהחזיר לו בלא עדים, מוציאים מיד המחזיק, דאנן סהדי שאותו נפקד לא החזיר וזה המחזיק בא לו מיד אותו הנפקד. כ"כ ערוך השלחן.

טיבו אצלך" ואמר לו "אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה", וטען המערער "לפלוני הפקדתו ואמרתי לו אל תחזירהו לי אלא בעדים ולא החזירו לי (ולא יתכן שקניתי ממני) ונתנו לך שלא במצוותי" – הדין עם המערער, שאין תפיסתו של המחזיק ראייה, שי"ל שמהנפקד בא לידו הואיל ואנו חושדים שהנפקד לא החזיר למערער.

כ' הטור – תימה, שהרי המחזיק יאמר "החזיר לך הנפקד בעדים ואח"כ קניתי ממך", שהרי אף אם היה כאן הנפקד היה נאמן לומר החזרתי בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים.

ובד"ה – זו אינה קושיא, שהרב יונה סובר כהרי"ף (אף שלא קי"ל כמותו) שאינו נאמן לומר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים.

מ"מ יש תימה אחר, שיאמר המחזיק –

• איני מאמינך שאמרת לנפקד שלא יחזיר לך אלא בעדים.

• ואף שיוודה הנפקד שאמרת לו איני מאמינו. ואף אם יבואו עדים שאמר כן, שמא כן החזיר לך בעדים ואתה משקר.

✓ ולכן הדין עם המחזיק.

❖ **ענפי הלכה (האחרונים)**

סעיף ה: דברים העשויים להשאיל ולהשכיר אין המוחזק נאמן

סעיף ה: א. בד"א שהמחזיק נאמן (שאם מסרו שלא בעדים אפילו ראו בידו נאמן לומר

לקוח (בס"ב) – סמ"ע), בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר. אבל בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר, ויש למערער עדים שהיה שלו, וראו אותו עתה

ביד המחזיק, וזה אומר שהשאלו או שהשכירו, אף על פי שאין לו עדים היאך בא לידו – אינו נאמן לומר: לקוח הוא בידי ולא ממושכן הוא בידי, וצריך להחזירו.

ב. אפילו אם היה ג' שנים ביד המחזיק.

ג. ואפילו מת המחזיק, מוציאין אותו מיד היורש בלא שבועה.

ד. (ויש אומרים לזריך (המערער) להיכצע וליטול) נרמב"ם בשם הגאונים והראב"ד וכנ"ל עיקר].

ה. ואם טען היורש טענת ודאי ואמר: צפני נתנו למוריקי או מכרו לו, הרי המערער נסצע היסת.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. שבועות (מ:): שלח ר"ה בר אבין – דברים העשויים להשאל ולהשכיר ואמר לקוחות הם בידי – אינו נאמן. כ' הרי"ף: אע"פ שיש מעמידים סוגיה זו רק במי שטענו כלים המונחים תחת כנפיו (שיצא מביתו עם כלים) רק אז המחזיק אינו נאמן, מ"מ להלכה בכל גוונא אינו נאמן ולא בעינן ראוהו שהטמין כלים. כ"ד הרמב"ם.

ב. כ"פ הטור – בד"א שהמחזיק נאמן בדברים שאינם עשויים להשאל ולהשכיר אבל בדברים העשויים להשאל ולהשכיר ויש למערער עדים שהוא שלו וראו אותו עתה ביד המחזיק, וזה אמר שהשאלו או השכירו לו, אף על פי שאין לו עדים היאך בא לידו – אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי ולא ממושכן הוא בידי וצריך להחזירו.

ב. כ' בעה"ת: אפילו החזיק בהם ג' שנים לא מהני חזקתו כיון שמטלטלים לאו בני שטרא נינהו לא שייכא בהו חזקה. כ"כ הרב יונה – אין להם חזקה, שמא שכח למי השאל (ולכן נשאר אצלו כ"כ הרבה זמן), ועוד שפעמים משאילים ליותר מ' ג' שנים. כ"פ המרדכי והסמ"ע.

ג. (שם): כי הא דרבא שהוציא מספרים של סורקי בגדים מיתמי (לפי שטען התובע שהשאל לאביהם את הכלים הללו, ואף הביא עדים שהם היו שלו. והוציאם רבא מידי היתומים, משום שהיו הדברים האלו, דברים העשויים להשאל ולהשכיר).

לעניין שבועה

ד. י"כ' הרמב"ם (פרק ח הלכות טוען) – הורו הגאונים שצריך להישבע היסת נגד היתומים, לפי שטוענים ליורש. כ"ד ראב"ד והטור.

א. "וצריך להחזירו"

סמ"ע (יב): פירוש אחר שישבע המערער היסת שבתורת שאלה או שכירות הוא בידו (כ"כ הטור), שהרי כשהיורש טוען ודאי (י"י) צריך המערער להישבע כדי ליטול, ולא גרע המחזיק עצמו כשהוא חי וטוען ודאי. כ"כ הש"ך (ח) – אלא שנשבע רק לאחר שמחזירו.

ג. "ואפילו אם מת המחזיק"

סמ"ע (יד): כן היא דעת הרמב"ם שהמערער נוטל מיד היורשים בלא שבועה כלל, שאין כנגדו טענת ברי. והגאונים ס"ל שצריך להישבע היסת משום דאנן טענינן להו כל מאי דאבוהון הוי מצי למיטען. וזה שכתב הרמ"א וי"א דצריך להישבע היסת.

ג. מ"מ בפרק ט כתב הרמב"ם – מוציאים

מהיתומים בלא שבועה, שהרי אף אם אביהם היה חי לא הייתה לו שום טענה (שלקחו או משכון).

ב. ואם היורש טוען ודאי "בפני נתנו (במתנה) לאבי או מכרו לו" – הרי המערער נשבע היסת.

כ' ה"ה: כל שהיורש לא טוען ודאי א"צ להישבע נגדו שאין נשבעים על טענת שמא.

ודעת הראב"ד – כל שלא ראוהו שהטמין אין מוציאין אלא בשבועה בנקיטת חפץ. מ"מ דעת הרמב"ם עיקר.¹⁵

❖ ענפי הלכה (האחרונים)**סעיף ו: אין המערער נאמן בטענת גנובים ממני**

סעיף ו: בד"א שדברים העשויים להשאיל ולהשכיר נאמן המערער, כשטוען: השאלתים או השכרתים לך. אבל אם טוען: גנובים הם ממני – אינו נאמן, אלא אם כן יצא לו שם גניבה בעיר, כמו שיתבאר בסימן שנ"ז ושס"ד (ונתבאר לעיל סימן כ'). (הטור).

גניבה בעיר והוכרו כליו, אינו מחזירן מיד לקוחות שמא הוא מכרן לאחרים. אבל אם באו בני אדם ולנו בתוך ביתו ועמד וזעק בלילה נגנבו כליו וספרי, ובאו

או טענה כיו"ב שאין ראוי להחזירו חשוב ראה ואין לו מיגו שהחזירו בינתיים, דהוי כהוחזק כפרן (שהרי טענה שלוקח הוא וא"צ להחזירו).

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

שו"ע (שנז"א): היה בעל הבית עשוי למכור את כליו ולא היו מהדברים העשויים להשאיל ולהשכיר, אע"פ שיצא לו שם

¹⁵ ת' מימוניות: פירוש ראה, אפילו אין רואים בידו בשעת תביעה בב"ד, כל שראו וטען לקוח

נאמן במיגו שהשאלתים דלא שייך כאן אחזוקי איניש בגנבי, וגם לא שייך כאן מיגו להוציא כיון שחייב להחזיר הדמים משום תקנת השוק.

ואפילו במתנה לא הוי מיגו להוציא כיון שעשויים להשאל, ברשות מרא קמא קאי. וכל מקום שנאמן להוציא בטענת גנובים חייב להחזיר הדמים מפני תקנת השוק במכירה, אבל לא במתנה ויורשים (שלא נתנו דמים).

"אלא אם כן יצא"

אורים (יג): ורבים חולקים, ועיין תומים (ד) שהסכמתי עם הש"ך (יג) דזה לכו"ע אם לא יצא שם גניבה בעיר צריך להחזיר דמים משום תקנת השוק.

בני אדם ומצאו מחתרת תורה ובני אדם שלנו בתוך ביתו יוצאים וצרורות של כלים על כתפיהם, והכל אומרים הללו כליו וספריו של פלוני, הרי זה נאמן וישבע זה שהכלים בידו בנקיטת חפץ כמה הוציא, ויטול מבעל הגניבה ויחזיר לו כליו.

"אבל טוען גנובים ממני"

שער המלך (ה): הטעם דאחזוקי איניש בגנבי לא מחזיקין, ואף במיגו דשאלה ושכירות לא מחזיקין בגנבי, כן כתב הרא"ש.

נתיבות (ח' יז) בשם הש"ך (יג): דווקא כשטוען "אתה גנבתם או פלוני (שאינו מוחזק לגנב) גנבם" אז אינו נאמן אפילו במיגו, אבל אמר סתם "נגנבו ממני" –

סעיף ז: היו דברים העשויים להשכיר, וטען המוחזק שפלוני מכר לו

סעיף ז: מי שהיו בידו דברים העשויים להשאל ולהשכיר, אף על פי שהודה ואמר לו: יודע אני שהיה שלך אבל פלוני מכרם לי או נתנם לי במתנה, והלה טוען שנגנבו ממנו, אין מוציאין אותם מידו (כל שלא יצא שם גניבה בעיר אינו נאמן – סמ"ע), אפילו הביא זה עדים שהיו ידועים לו, שאדם עשוי למכור כליו.

ב. (ויש חולקין וס"ל דלא עדיף (המחזיק) מאותו פלוני בעלמו, וכיון שאותו פלוני אינו נאמן, גם הוא אינו נאמן [ראב"ד וטור ותשובת מיי], וכנ"ל עיקר).

ג. ואם טען זה (המערער) עליו (על המחזיק) ואמר: אני השכרתים לך, או: השאלתים לך, מוציאים אותם מידו (כיון דאיכא עידי ראה ואין לו מיגו דלהד"ם או החזרתי – ש"ך). ואם היו מדברים שאינם עשויים להשאל ולהשכיר, הרי זה (המחזיק) נשבע היסט שלא השאיל לו ולא השכיר לו אלא מפלוני לקח, ויעמיד כליו בידו [רמב"ם].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כ' הרמב"ם: מי שהיה בידו דברים העשויים להשאיל ולהשכיר, אע"פ שהודה ואמר לו "יודע אני שהיה שלך אבל פלוני מכרם לי או נתנם לי מתנה", והלה טוען שנגנבו ממנו – אין מוציאין אותה מידו, אפילו הביא זה עדים שהיו ידועים לו, שאדם עשוי למכור כליו.

כ' ה"ה – מיירי שלא יצא עליו שם גניבה בעיר, ואין הבעלים טוענים שהשאילו למחזיק (שאלו טענו כן היו הבעלים נאמנים), ועכשיו שטוען שנגנבים אינו נאמן, דלא מחזיקינן אינשי בגנבי. ולכן כיון שלא טוען שהשאיל למחזיק לא נאמן לומר שנגנב ממנו או השאיל לאחר ומכר לך.

ב. כ' הטור – ואיני מבין דברי הרמב"ם, מה מועיל שטוען המחזיק שפלוגי מכר לו, הרי אפילו היה כאן פלוני והיה טוען שהמערער מכר לו – לא היה נאמן, א"כ איך נאמן המחזיק, כיון שהמערער טוען שהשכירם לאותו פלוני (ולא מכרם לו). וכן השיגו הראב"ד, וכ"ד ד"מ בשם מהר"ם בת' מימוני.

והב"י – י"ל באמת אם אותו פלוני יאמר שמכר לו המערער אינו נאמן אם המערער טוען שהשאילם.

אבל כשטוען המערער שנגנב ממנו אז אותו פלוני נאמן (כשלא יצא שם גניבה בעיר) דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזיקינן. וכאן המערער לא טוען למחזיק שהשכיר לו אלא טענת גנב. ואפילו אם אומר שהשכירם לאחר, ע"כ יש

כאן טענת גניבה שאותו אחר שמכרם למחזיק הוי גזלן ואחזוקי אינשי בגנבי לא מחזיקינן.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "מי שהיו בידו"

ש"ך (יב): כל הסעיף מיירי שראו עדים ביד זה האחרון (המחזיק).

"אין מוציאין ממנו"

והש"ך (יג): חולק, אפילו טענת גנובים נאמן המערער במיגו שהשאלתים לך, ואף שהוא מיגו להוציא כיון שהמערער משלם (מתקנת השוק במכירה) לא הוי מיגו להוציא. קצות החושן (ז) – ולפ"ז, אם טען המחזיק שנתנו לו במתנה (שלא שילם) שאז אינו מקבל דמים – אין המערער נאמן דהוי מיגו להוציא.

ולי נראה טעמו – דאמרינן כאן מיגו להוציא כיון שהלוקח טוען שמא והמערער ברי, ובברי ושמא אמרינן מיגו להוציא (כמו משארסתי נאנסתי כתובות יב:).

והנתיבות (ביאורים ח) – ליתא, טענת יורשים ולקוחות הוי טענת ודאי כיון שאנו טוענים להם, מה שאין כן בארסתי לא טוענים לבעל.

ואם טען המחזיק טענת פקדון בדברים העשויים להשאיל נאמן המערער (כמ"ש הש"ך בשם הרמב"ם).

ב. "וי"ח... אותו פלוני אינו נאמן"

סמ"ע (טז): תימה, כיון שטענת המערער גנובים, אף אם אותו פלוני היה כאן הרי טענת גנובים לכו"ע אינו נאמן ואותו

פלוגי פטור.

ולא חלק הטור על הרמב"ם רק לפי מה שהבין דהרמב"ם מיירי שאינו טוען גנובים, כיון שהמערער טוען שהשאלם לאותו פלוגי (ואותו פלוגי מכר לך). אבל טענת גנובים לכו"ע אין המערער נאמן. והש"ך (יג) – ול"נ לתרץ, שהרמ"א סובר שמ"ש המחבר "והלה טוען גנובים" לא שהמוכר גנב ממנו, אלא אותו מוכר קיבלם בשאלה, אלא כיון שמכרם למחזיק בלא רשות דהוי גניבה.

וע"ז חולקים הראב"ד והטור – דהכה"ג אין זו טענת גניבה (אלא טענת שאלה). וכן נראה עיקר.

ועוד נראה לדינא, דאף בטענת גניבה ממש יהא המערער נאמן במיגו דשאלתים לך, ולא הוי מיגו להוציא שהרי אף שיוציא צריך לשלם למחזיק (מתקנת השוק). ולא שייך לא מחזיקינן אינשי בגנבי רק כשאומר שהוא גנבם, אבל אומר נגנבו ממני נאמן.

ועוד יש לחלק דהכא כיון שהוא (המערער) מכיר כליו ועדים מעידים שהיו שלו חשוב כמוחזק (ולא הוי מוציא).

הש"ך: לסיכום

■ אומר נגנבו ממני – מעמידים ביד לקוח, אלא אם כן יצא לו שם גניבה בעיר ובעה"ב אינו עשוי למכור כליו שאז משלם למחזיק ומוציא מידו.

■ אם לא ראו בידו (שיכול לטעון החזרתי) – דינו כאינו עשוי להשאל.

■ ואם ראו בידו – נאמן לומר נגנבו אף שלא יצא שם גניבה וגם עשוי למכור כליו, ומוציאים מיד לוקח אלא אם כן טענה שאז המערער מחזיר דמים.

■ טען אתה גנבתם או אותו פלוגי גנבם ומכר לך – אינו נאמן אפילו במיגו.

נתיבות: לפי הש"ך, הרמ"א חולק במקרה שהמערער השאל לפלוגי והוא מכרם למחזיק דהוי כגניבה, וס"ל לרמ"א דלא חשיב גניבה כיון שבהיתר באו לידו, ולכן נאמן המערער (דלא מחזיקינן אינשי בגנבי).

וכ"פ הש"ך, הט"ז – כהרמ"א שבכה"ג נאמן המערער. ואפילו יטען המערער שממש גנבו ממנו כל שלא טען שאותו פלוגי גנב ממנו נאמן (שהרי יש הרבה גנבים בעולם).

זו"מ קל"ד: אומן שטוען בדבר שהוא אומן שקנאו

מבעליו, וב' סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף א: אומן אין לו חזקה בכלי שתחת ידו.....109

- סעיף ב: כשלא ראו ביד אומן, נאמן האומן במיגו דהחזרתיו..... 111
 סעיף ג: העדים שלא מכירים החפץ בוודאי..... 112
 סעיף ד: טלית ביד אחר ואומר אמרת לאומן למכור לי..... 113
 סעיף ה: ירד האומן מאומנותו..... 114
 סעיף ו: בן האומן..... 114

סעיף א: אומן אין לו חזקה בכלי שתחת ידו

סעיף א: א. האומן, בדבר שהוא אומן – אין לו חזקה בכלים שתחת ידו,

אחד כלים העשויים להשאיל ולהשכיר, ואחד שאר כלים.
 כיצד, ראה כליו ביד האומן, והביא עדים שהם יודעים שהכלים שלו, הוא טוען ואומר: לתקן נתתיו לך, והאומן אומר: לא בא לידי אלא במכירה, או מתנה, או שטען: אתה נתת לי, אתה מכרת לי אחר שבא לידי לתקנו, אף על פי שמסרו לו שלא בפני עדים, ואפילו אם שהה ביד האומן כמה שנים, בעל הכלי נאמן – ומוציאין אותו מיד האומן, וישבע בעל הכלי היסת על טענתו.

ב. ואם לא ראה הכלי ביד האומן, אלא טען: כלי פלוני נתתי לו לתקן, והאומן אומר: החזרתיו ומכרתו (החזרת ומכרת – גרסת סמ"ע), או נתת לי במתנה, (או לקוח כולל בילי) [טור] – האומן נשבע היסת, ונפטר, מתוך שיכול לומר: לא היו דברים מעולם.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ב (מב.): משנה – אומן אין לו חזקה.
 פרשב"ם: אומן – בעלי אומנות המוליכים להם לביתם לתקן כלים.
 אין להם חזקה – סתם אדם שמחזיק כלי, אף שיש לחבירו עדים שהייתה שלו נאמן המחזיק לומר לקוח אלא אם כן בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר. ולגבי אומן אף בדבר שאינו עשוי להשאיל אין לו חזקה לטעון לקוח.

ב. גמ' (מה, מו): מחלוקת רבה ורב נחמן:
 רבה ס"ל – שדווקא שמסרו לו בעדים אז אין לאומן חזקה, אבל לא מסרו בעדים מתוך שיכול לומר להד"מ נאמן לומר לקוחה בידי.
 ✓ ורב נחמן ס"ל – אף שלא מסר בעדים אין לאומן חזקה.
 להלכה: כשלא ראה ביד אומן –
 • ✓ הריף בשם י"א – אומן בין מסרו

כדברים העשויים להשאל ולהשכיר לשאר בנ"א, שאם ראו בידו (אף שאין עדי מסירה) אם יש לו עדים שהיה של המערער קודם – אין לאומן חזקה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "ראה כליו"

סמ"ע (א): כל ראה בסימנים אלו ר"ל שראה בעדים היינו דווקא קודם שתבעו לדין (כדין ראו, שבסימן שלפני זה סעיף ג). כ"כ אורים והנתיבות.

"לתקן נתתיו"

סמ"ע (ב): ואם טען המערער השאלתי כלי זה לאומן והוא אינו מכלים העשויים להשאל או להשכיר – אינו יכול להוציא מיד המחזיק, ואף שיש לו מיגו שיכל לטעון לתקן נתתיו, דמיגו להוציא ל"א. ונתיבות (ח' ב) כ' – שבתומים (א) חולק על הסמ"ע, דמהני מיגו (אף באינם עשויים להשאל), עיין שם. וכן עיקר.

"אפילו שהה בידו כמה שנים"

סמ"ע (ד): ודינו שווה לדברים העשויים להשאל (קלג/ה) – שלא יכול לטעון המחזיק לקוח בידי לאפוקי רי"ו בשם הרשב"א – שאם החזיק כמה שנים נאמן האומן.

"אחר שבא לידי לתקנו"

סמ"ע (ג): כ' בפרישה – יש בזה צד רבותא טפי מאשר טען קניתי מידך מתחילת ביאתו לידי: משום דאיכא למימר דווקא בהא אינו נאמן משום דחזקה הוא כל מה שבא ליד האומן לתקן בא, מה שאין כן כשטוען קניתי אחר

בעדים או לא, אין לו חזקה כיון שראו בידו, אבל אם לא ראו אף שמסרו בעדים נאמן בלקוח במיגו שהחזרתי.

והראיה ב"ב (מו) רמאי פומבדיתא שא"ל לרמאי תן לו סרבל שלו, א"ל להד"מ, יש עדים שראו בידך ונראה להם שהוא שלו, א"ל אלו אחרים הם ולא שלך, א"ל הוציאם ונראה, א"ל לא אוציאם.

א"ל שפיר קאמר (שלא רצה להוציאם), שהרי "ראה" תניא וכאן האי לא ראה.

משמע כל שלא ראה – נאמן האומן. כ"כ הרא"ש בשם הגאונים, תוס' והרמב"ם.

• והריף עצמו – כיון שרבה הוקשה ונשאר בתובתא, משמע שאין אומרים מיגו כלל. הילכך: אף שלא ראה בידו, לא נאמן האומן, אף שיש לו מיגו דהחזרתי לך, שיש עדי מסירה או להד"מ כשאין עדי מסירה. כ"ד ר"ת.

קצות החושן: לפי דעת הרי"ף – אומן לעולם אינו נאמן במיגו, דשקלוה לנאמנות ידידיה אפילו במיגו.

[סיכום: לא ראו הכלי ביד האומן]

• הרי"ף בשם י"א – נאמן לומר לקוח הוא בידי במיגו שהחזרתי. כ"ד הרא"ש והרמב"ם.
• והרי"ף עצמו – אף שלא ראו בידו אינו נאמן. כ"כ ר"ת.]

רמב"ם: במקום שראו ביד אומן, אף שלא מסר לו בעדים – אין חזקה לאומן, אפילו שהיה ביד אומן כמה שנים.

כ' תוס' והרא"ש: אפילו מסרו לאומן סתם, שבאחר יכול לטעון שמכר לו, באומן אין יכול לומר לשם מכר, דמסתמא לתקנו מסר לו.

כ' הטור: אומן בדבר שהוא אומן בו דינו

לעולם אינו נאמן במיגו, דשקלוה לנאמנות ידיה אפילו במיגו. ובח' הרמב"ן מביא מה שמקשה עליו ר"י מיגא"ש.

"או לקוח הוא בידי"

סמ"ע (ו): פירוש, לקחתיה ממך משעה ראשונה ולא בא לידי לתקן.

כך והא ראייה ששהה בידי כמה שנים, הו"א דנאמן, קמ"ל.

א"נ משום סיפא נקטיה, דבלא ראה אפילו בכה"ג אין מוציאין מידו.

ב. **"ולא ראה הכלי ביד האומן"**

קצות החושן (א): דעת הרי"ף – דאומן

סעיף ב: כשלא ראו ביד אומן, נאמן האומן במיגו דהחזרתיו

סעיף ב: א. ואפילו מסרו לתקן בעדים, האומן נאמן (כשלא ראו הכלים בידו),

מתוך שיכול לומר: החזרתיו. לפיכך נשבע האומן היסת, ונפטר.

ב. ואין מחייבים אותו להוציא הכלי. ואם הוציאו, הואיל ונראה, הרי בעל הבית מביא עדים שהוא שלו, ונוטלו, אף ע"פ שמסרו לו שלא בעדים.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כ' הרמב"ם: לא ראה הכלי ביד האומן אלא טען ואמר כלי פלוני נתתיו לו לתקן, והאומן אומר חזרת ומכרתו או נתתו לי, האומן נשבע היסת ונפטר מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם, ואפילו מסרו לתקן בעדים האומן נאמן מתוך שיכול לומר החזרת, שהמפקיד אצל חברו בעדים אינו צריך להחזיר לו בעדים, לפיכך נשבע האומן היסת ונפטר.

ב. ב"ב (מו.): א"ל אביי לרבא תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא מאי עבדי. א"ל הב לי סרבלאי, א"ל לא היו דברים מעולם, הא אית לי סהדי דחזויה גבך, אמר ליה ההוא אחרינא הוה, אפקיניה ונחזינהו, אמר

ליה לא מפיקנא ליה. אמר רבא שפיר קאמר ליה, ראה תניא (שרואה עכשיו, וגם העדים שראו לא הכירוהו).

כ"פ הרמב"ם: ואין מחייבים אותו להוציא הכלי, ואם הוציאו הואיל ונראה הרי בעל הבית מביא עדים שהוא שלו ונוטלו אף על פי שמסרו לו שלא בעדים.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. **"ואם הוציאו"**

סמ"ע (ח): דווקא שהוציאו קודם שבאו לדין, דלית לית מיגו שלא היה מוציאו. גם באחר אם ראו בידו אינו נאמן, אלא שבאחר דווקא שמסרו בעדים מה שאין כן באומן כל שראו בידו אף שלא מסרו בעדים אינו נאמן.

סעיף ג: אם העדים שראו החפץ לא מכירים בוודאי, טען קבלתי לתקן ואח"כ קניתי ממנו

סעיף ג: א אף על פי שמסרו בעדים, אם העדים שראו החפץ בידו אין מכירים בוודאי שזהו של המערער, אלא שנדמה להם בסימנים כמו שלו, אם טוען: לא נתתו לי מעולם – נאמן.

ב אבל אם טוען: נתתו לי לתקן ושוב לקחתיו ממך, אינו נאמן. ^גהגה: לאין כאן מיגו טוב, סירא לומר: לא היו דברים מעולם, כיון שהעדים ראו כיוצא בזה בידו [טור].

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אע"פ שמסרו בעדים"

סמ"ע (ט): קשה, שאם מסרו לאומן בעדים איך יכול האומן לטעון להד"מ? ואין לפרש להד"מ שנתתי חפץ זה אלא אחר היה והחזרתיו לך, שהרי כתב שעדי ראה לא מכירים כל כך. משמע שעדי מסירה מכירים טוב, וא"כ יביא עדי מסירה ויצרף לעדי ראה ולא יהא לו מיגו דלהד"מ או חזרה?

ואפשר דהמחבר שיטפת לשון דהטור העתיק, וא"כ לא דק. והפרישה כ' – שבטור אפשר לפרש, "אע"פ שמסרו לו בעדים" קאי אלעיל (וכאן מיירי שמסרו לו שלא בעדים). אבל למחבר אי אפשר לפרש כן. וצ"ע.

כ"כ הט"ז – וצריך למחוק כאן מילים "אע"פ שמסרו בעדים", דמיירי שאין כאן עדי מסירה.

והש"ך (ג) – וי"ל דמיירי שעדי מסירה לא מכירים אותו או אינם כאן. כ"פ הב"ח.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א **ב"ב** (מו.): א"ל אביי לרבא תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא מאי עבדי. א"ל הב לי סרבלאי, לא היו דברים מעולם, הא אית לי סהדי דחזיוה גבך, אמר ליה ההוא אחרינא הוה, אפקיניה ונחזינהו, אמר ליה איברא לא מפיקנא ליה. אמר רבא שפיר קאמר ליה ראה.

כ' התוס': ולכן אם העדים שראו החפץ בידו אין מכירים בוודאי שזהו של המערער, אלא שנדמה להם בסימנים כמו שלו: אם טוען "לא נתתו לי מעולם" – נאמן.

ב אבל אם טוען "נתתו לי לתקן ושוב לקחתיו ממך" – אינו נאמן.

ג **כ'** הטור: אינו נאמן – שאין להאמינו בטענת לקוח הוא בידי אלא במיגו דלהד"מ או החזרתיו לך, ואין זה מיגו טוב שירא לומר כן כיון שעדים ראו כיוצא בזה בידו.

ב.

"נתנו לי לתקן"

ג.

"סירא לומר"

סמ"ע (י): כ"ש אם טען לקחתי מתחילה **סמ"ע** (יא): מה"ט אפילו מסרו שלא שאין האומן נאמן. בעדים ג"כ לא נאמן האומן.

סעיף ד: טלית ביד אחר ואומר אמרת לאומן למכור לי

סעיף ד: ^אאם הטלית יוצא מתחת ידי אחר, ואומר: בפני אמרת לאומן למוכרו לי ולקחתיו ממנו, נאמן במיגו שהיה אומר: אתה מכרת לי. ^באבל כשטוען שהאומן מכרו לו, שאמר: אתה מכרת לו, אינו נאמן.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

שאתה מכרתו לו – אינו נאמן.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. **"אתה מכרתו לי"**

סמ"ע (יב): מיירי בדאיכא עדי ראה ביד הלוקח דאז האומן גופיה אינו נאמן, משו"ה יכול להוציא גם מהלוקח, אבל בדליכא עדי ראה אפילו האומן עצמו נאמן. **ש"ך** (ד) – אף שאין עדי ראה (שאו נאמן) מ"מ אם הלוקח יודע שהוא של המערער הוי עד אחד, ואז האומן לא נאמן בלוקח במיגו שלא היה לך מעולם, והוי מחויב שבועה נגד הלוקח (שלא היה של המערער) ואינו יכול להישבע (שהרי מודה שהיה של המערער אלא שקנה ממנו), ולכן מוציאים מהלוקח.

אורים (לה) – מ"מ האומן גופו אינו נאמן לומר שקנהו היכא דראוהו בידו.

^אב"ב (מה:): ראה טליתו ביד כובס, אומר לו: מה טיבו אצלך? אתה מכרתו לי, אתה נתת לי במתנה – לא אמר כלום (כי האומן אין להם חזקה), בפני אמרת לו למוכרו וליתנו לו במתנה – דבריו קיימין. מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? אמר רבה: סיפא – ביוצא מתחת ידי אחר (שלקחו מהאומן), וקאמר ליה אחר (לבעל הטלית): בפני אמרת לו (לאומן) למוכרו וליתנו במתנה, מיגו דאי בעי א"ל מינך (מבעל הטלית) זבנתי, כי א"ל נמי בפני אמרת לו למוכרו – דבריו קיימין ומהימן. כ"פ הטור: אם הטלית יוצא מתחת ידי אחר, ואומר "בפני אמרת לאומן למוכרו לי ולקחתיו ממנו" – נאמן, במיגו שהיה אומר "אתה מכרתו לי".

^באבל כשטוען שהאומן מכרו לו שאמר

סעיף ה: ירד האומן מאומנותו

סעיף ה: א. ירד האומן מאומנותו, הרי הוא כשאר כל אדם, ונאמן אפילו בכלי שבא לידו בעודו אומן.

ב. וי"א דדווקא שנשתהה בידו אחר שירד מאומנותו זמן שאין דרך להניח כל כך זמן כלים בבית האומן, אחר שנודע שירד מאומנותו.

א. ב"ב (מז.): תנו רבנן – אומן אין לו חזקה ירד מאומנותו יש לו חזקה.
ב. וכתב הרא"ש: ואפילו בכלים שנתנו לו בשעה שהיה אומן, והוא שנשתהה אצלו כל כך אחר שירד מאומנותו שאין רגילות להניח כלים כל כך בבית האומן אחר שיודע שירד מאומנותו. וכ"כ התוס'.

סעיף ו: בן האומן

סעיף ו: א. בן האומן שאינו אומן:

אם בא בטענת עצמו, שאומר שקנאו מבעליו – הרי הוא כשאר כל אדם. ואם אומר שירשו מאביו, הרי הוא כאביו. ואם אמר: בפני הודה לו, יש לו חזקה.

ב. וי"א דהיינו דווקא כששהה אחר מות אביו זמן שאין דרך להניח כל כך זמן כלים בבית האומן, אחר שמת אביו.

ג. הגה: ונ"ל דווקא לאחר מות אביו, דיך לומר דירשו מאביו, ולכן אינו נאמן עליו, אפילו אמר: לקוחה בידי, אם לא שנשתהה בידו הזמן הנזכר, דאז הוי כאומן שירד מאומנותו. אבל בחיי האומן, אם הבן טען שלקחו, נאמן בכל ענין, דהוי כאיש אחר לגמרי, אם אינו סומך על שלחן אביו, וכמו שיתבאר לקמן סימן קמ"ט.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ב (מז.): א"ר יוחנן – אומן אין לו חזקה, בן האומן יש לו חזקה. גזול וכן הגזול אין לו חזקה.
פרשב"ם: בן האומן – וכגון שאינו אומן.

שם: הכי דמי (שלבן יש חזקה)?

אם באו בטענת אביהם (שירשו מאביהם) אפילו הנך (הבנים) אין להם חזקה. ואם באו בטענת עצמם (ממך קניתי) אפילו בן הגזול יש לו חזקה?

בעה"ב מכר לי שאז היה נאמן. כ"כ הטור.

ב. **"כששהה אחר מות אביו"**

סמ"ע (יד): כ"כ התוס' והרא"ש, והטור השמיטו כאן. והב"י תמה על הטור למה השמיטו.

ובדרישה – כתבתי שנ"ל דהטור ס"ל, שהתוס' והרא"ש שמצריכים שהייה, מייירי בבן אומן בקרקע ולכן בעינן שהייה ג' שנים, דאז דווקא יש לו מיגו שקנאו. אבל בבן אומן במטלטלים יש לו חזקה מיד ולא בעינן שהייה, וא"כ ג"כ בפני הודה כו' נאמן במיגו אפילו בלא השתהה. מיהו לשון הרא"ש – לא משמע הכי.

כ"כ הנתיבות – שלשון התוס' והרא"ש – משמע אף במטלטלים בעינן שהייה (כדעת המחבר).

והש"ך (ה) – לענ"ד אינו נכון והעיקר כמ"ש הב"ח, דגם הטור סובר כה"א שכתב המחבר וכמו שכתב הרמ"א.

"דווקא כששהה"

נתיבות (ביאורים ג): דעת הרמ"א אפילו טוען הבן אני לקחתי – לא נאמן, כיון שהוא אחר מות אביו די"ל שירשו מאביו. אפילו אין עדים שבא ליד האומן לצורך תיקון, אלא אם כן שהה.

אבל למחבר אם אין עדי מסירה לאומן הוי חזקה (הן לבן האומן הן לאומן שירד מאומנותו), אלא אם כן יש עדי מסירה ועדי ראה שאז אף למחבר לא הוי חזקה בלא ששהה, שהרי כלל בידנו שבעדים וראה מוציאים, וכי כשירד מאומנותו מיד יהא נאמן (תומים).

א. **✓ לא צריכא** (דמייירי שבאו בטענת אביהם)

אלא שיש עדים שהודה זה לאביהם שמכר לו: בבן האומן – נאמן הבן. אבל בן הגזלן – לא נאמן, דאמרינן הנגזל הודה לאביהם מפחד.

שיש עדים שהודה לאביהם

כ"ג הרשב"ם – שיש עדים על ההודאה.

✓ אבל גירסת התוס' – שכן האומן טוען לפני הודתה לאבי שמכרת לו, נאמן במיגו שממך קניתי. כ"כ הרא"ש.

ב. **תוס' והרא"ש:** גם בן האומן שיש לו חזקה כשאמר בפני הודה לו, היינו ששהה אחר מות אביו כשיעור שאין דרך להניח כלי בבית אומן, שאם לא כן אינו נאמן במיגו דאמר לקוחה בידי, שהרי בלקוחה לא היה נאמן. ב"י – ולא ידעתי למה השמיטו הטור.

ג. **י"ד"מ (ב) תירץ** – ולי נראה דלא קשה, דדווקא כל שבא מכח אביו (יורש) ולא נשתהה בידו זמן ארוך אינו נאמן כמו אביו, ואם נשתהה נאמן דהרי גם אביו נאמן אם ירד מאומנתו ומיתת האב לא גרע מירד מאומנתו. ולכן כתב רבינו סתמא שאם בא מכח אביו שהוא כאביו, ואם בא מכח עצמו ולא ירשו מאביו נאמן בכל ענין (אף בלא נשתהה).

❖ **ענפי הלכה** (האחרונים)

א. **"בפני הודה"**

סמ"ע (יג): שאם רצה לשקר היה אומר

זו"מ ב' קל"ה: דין המוזזיק בבעלי זויים כגון בהמה ועבד, ובו ב' סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף א: הגודרות אין להם חזקה.....116

סעיף ב: עבד גדול דינו כבהמה, וקטן דינו כמטלטלים.....119

סעיף א: הגודרות אין להם חזקה

סעיף א: אף על פי שהמחזיק בדבר המיטלטל נאמן לומר שהוא שלו, על בהמה וחיה – אינו נאמן, דכיון שהיא מהלכת יש לחוש שמא מעצמה נכנסה לרשותו (ע"ל סי' ע"ז ס"ס כ"א), או שמא לקחה בדרך והחזיק בה.

ב. לפיכך אם יש למערער עדים שהיא שלו – נשבע היסט ונוטל (לאו דווקא אלא ר"ל נוטל ואח"כ נשבע היסט – ש"ך). ואם אין לו עדים – נשבע המחזיק היסט, ועומד בשלו.

ג. ובמקום שדרך למסור בהמה לרועה, שחרית, ולוקחה מידו ערבית, בענין שאינה הולכת לבדה כלל, דינה כשאר מטלטלין ונאמן המחזיק בשבועת היסט לומר שקנויה לו. ואם טען שהזיקה לו כדי דמיה, או שהוא חייב לו כך וכך – ישבע בנקיטת חפץ.

ד. הגה: וי"א לאס המחזיק בהם ג' שנים, בכל ענין הוי חזקה נטור והמגיד בשם רשב"ם וכ"כ התוספות].

לומר לקוח הוא בידו.

✓ **כ"פ הטור** – אף על פי שהמחזיק בדבר המטלטל נאמן לומר שהוא שלו, על בהמה וחיה אינו נאמן, דכיון שהיא מהלכת יש לחוש שמא מעצמה נכנסה לרשותו או שמא לקחה בדרך והחזיק בה.

כ' הטור: לפיכך אם יש למערער עדים

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ב (לו.): אמר ר"ל – הגודרות (גדרות

הצאן) וכל דבר המהלך אין לו חזקה. פרשב"ם: הגודרות אין להן חזקה – גודרות צאן וכל דבר המהלך בדרכים ובשווקים, שיכול לומר מעצמו נכנס או אתה הכנסתו לביתך והחזקת בו אינה חזקה, ואין יכול

בעה"ט

- אבל מהרשב"ם – נראה שאף בבהמה יש חזקת ג' שנים. כ"ד הטור. כ"פ הרמ"א.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "נשבע ומחזיק היסת ועומד"

ש"ך (ב): עיין לקמן (קמ"א).

נתיבות (ח' ב) – רימז שדווקא כשטוען "גזלת ממני" נשבע, שטוענו ברי, אבל בלא"ה כגון שטוען "מה טיבו אצלך", והוא טוען "לקחתי מפלוני" – אינו נשבע, שטוענו שמא אתה יודע שהוא שלי. כ' ערוך השלחן – ואם המערער מודה שהמחזיק לקחה מפלוני אלא שטוען שפלוני גנבה ממנו ומביא עדים ע"ז – אף שנוטל החפץ מ"מ משלם למחזיק דמי החפץ מפני תקנת השוק (כמ"ש שני"ז).

ג. "שהוא חייב לו כך וכך"

סמ"ע (א): פירוש אפילו לא בא לדין בתורת משכון אלא תפס בבהמה זו עד שיפרע חובו.

"ישבע בנקיטת חפץ"

סמ"ע (ב): ונאמן אף שללווה יש עדים שהיא שלו במיגו דלקוחה, כיון שדרך למסרה לשומר (ואין דינה כגודרות). אף לראב"ד (סימן ע"ב) דבטוען בשאר מטלטלים משכון הוא בידי נאמן בהיסת וכאילו טען לקוח, כאן בהזיקה יודה שצריך נקיטת חפץ, דמיגו דלקוח אינו מיגו טוב שהוא העזה ונוח לו יותר לטעון הזיקה. מה שאין כן בטוען שממושכן אצלו שניהם (ממושכן או לקוח) הם טענות העזה שהרי

שהיא שלו נשבע היסת ונוטל, ואם אין לו עדים נשבע המחזיק היסת ועומד בשלו. ב"י – אין לו עדים, פשוט שהוא כדין כל שאר טענות מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי שנשבע היסת ונפטר.

ג. ב"ב (לו.): הנהו עיזי דאכלו חושלא

(שעורים של בעל הבית) בנהרדעא, אתא מרי חושלא (בעה"ב) תפסינהו והוה קא טעין טובא (שאכל הרבה שעורים).

אמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן, דאי בעי אמר לקוחות הן בידי. והאמר ר"ל הגודרות אין להן חזקה? שאני עיזי דמסירה לרועה.

והא איכא צפרא ופניא (שהולכות לבד לבעליהן)? שאני בנהרדעא דשכיחי טייעי (ישמעאלים גנבים) ולכן מוסרים מיד הרועה ליד הבעלים (כך שאין זמן שהם חופשיות).

ופסק הרמב"ם – ונאמן המחזיק בשבועה בנקיטת חפץ. כ"כ ה"ה בשם כל הגאונים – כל שאינו טוען על גוף החפץ ששייך לו צריך נקיטת חפץ.

נמ"י – אע"פ שיש לו מיגו דלקוחים (שאו היה נשבע רק היסת) מ"מ אינו מיגו טוב שהוא העזה.

ד. שם: גודרות אין להם חזקה – אמר רבא אין להם חזקה לאלתר אבל יש להם חזקה לאחר ג' שנים.

חזקה לאחר ג' שנים:

• הרמב"ם: צריך להביא ראיה שנשתמש בעבד ג' שנים רצופים כדין קרקע. ה"ה – ולא הזכיר חזקת ג' שנים רק בעבד ולא בבהמה (משמע שבבהמה לא מהני). וכ"ד

"ככל עניין הוי חזקה"

דעת המחבר לעניין חזקה בבהמה:

■ סמ"ע (ג) – טעם המחבר כטעם הרמב"ם שבמטלטלים לא מהני חזקה כיון שאינם בני שטר (ולא בגלל שעשויים להשאיל יותר מג' שנים או ששכח למי שהשאיל).

ולפ"ז: אף בהמות דלאו בני שטרות נינהו לא מהני חזקה, לאפוקי עבדים דבני שטרות נינהו ומהני חזקה.

ומה שמשמע מהמחבר (עב/כא) שבשניהם הוי חזקה, שם לא דקדק כיון שאינו מקומו, ורק שחילק בין חזקת מטלטלים לבהמות, וכאן עיקר.

■ והש"ך (ג) – לכו"ע מהני חזקה אף

בבהמות ואין חולק, שהרי –

(א). כן מוכח מב"ב (שם) דאמר רבא (מ"ש ר"ל דגדרות אין להם חזקה) אין להם חזקה לאלתר, אבל אחר ג' שנים יש להם חזקה. הרי מוכח שאף לבהמה יש חזקת ג' שנים. (ב). הלשון גודרות כולל רק בהמות ולא עבדים.

(ג). כן פירש הרשב"ם בהדיא. כ"ד נמ"י, רי"ו, סמ"ג.

(ד). מהרמב"ם לא מוכח הפוך, ולא כמ"ש ה"ה בדעת הרמב"ם. ומ"ש הדין רק בעבדים חזקת ג' שנים ה"ה בבהמה. כ"כ הב"ח לפרש הרמב"ם.

(ה). ולפ"ז גם דעת המחבר שאף בבהמה יש חזקת ג' שנים. וכ"כ המחבר (עב/כא) ולא כמו שנדחק הסמ"ע לפרש. והכי נקטינן.

[סיכום: דעת המחבר לעניין חזקת ג' שנים בבהמה. לפי הסמ"ע – לא הוי חזקה. ולפי הש"ך – הוי חזקה]

הלווה טוען שאינו ממושכן אצלו.

והתומים (א) – סברת הראב"ד כפי שהיא בבעה"ת שמצריך המזיק נקיטת חפץ לא בגלל שיש לו מיגו דהעזה (כמ"ש הסמ"ע), אלא בגלל שהבעלים לא יודעים אם באמת הזיקה הבהמה. אבל במקום שהם יודעים א"צ נקיטת חפץ, וליתא סיוע לסמ"ע.

וקצות החושן (א) – דברי הסמ"ע הם מהנמ"י שהבין כן בדעת הראב"ד שנשבע כיון שהמיגו הוא העזה ואינו נפטר משבועה. וגם כוונת בעה"ת כיון שהבעלים לא יודעים אם הזיקה הוי מיגו דהעזה שמעדיף לטעון הזיקה.

ד. "החזיק ג' שנים"

נתיבות (ח' ה): ולא דמי לעשויים להשאיל דלא מהני חזקת ג' שנים, דשאני התם דעביד למשאלנינהו ליותר מג' שנים או ששכח למי השאיל, מה שאין כן בהני. ודעת המחבר (הרמב"ם), דטעמא דמטלטלין דלא מהני משום דלאו בני שטרא נינהו, א"כ ה"ה לגודרות לא מהני, מה שאין כן עבד דבן שטר הוא (סמ"ע ג). והש"ך (ג) פסק להלכה כהרמ"א דמהני חזקת ג' שנים.

"החזיק ג' שנים"

נתיבות (ביאורים א): היינו באכילת פירות, ואם החזיק שלא בפני בעלים מהני כשלא עשה מחאה, ואם מיחה אפילו לא בפניו מבטל החזקה כמו בקרקע.

ואם טען גנבת ממני אינו נאמן אף שיש לו מיגו שהיה טוען תפסת בשעה שהלכה בשוק, דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזיקינן אפילו במיגו.

סעיף ב: עבד גדול דינו כבהמה, וקטן דינו כמטלטלים

סעיף ב: ^אעבד כנעני גדול, דינו כבהמה – ואין לו חזקה עד אחר ג' שנים, מאחר שהוא מהלך.
^ב(ולריך המחזיק להביא ראיה ששמש לו כל ג' שנים אלו כדרך עבד לרצו) [רמב"ם].

^גואם הוא קטן שאינו מהלך על רגליו – דינו כשאר מטלטלין ויש לו חזקה מיד, אפילו אם יש לו אם שרגילה לצאת ולבא בבית המחזיק.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

פי' הסמ"ע – ולא אמרין שאמו הולכתו שם עמה והניחתו שם, משום דאין האם מניחה לבנה קטן לילך אחריה, וגם אינה משכחתו להניחו שם בשכחה גמורה.

^אב"ב (ח.): משנה – חזקת והעבדים, ג' שנים מיום ליום.

^בכ' הרמב"ם: צריך שיביא ראיה שג' שנים רצופות מיום ליום הוא משתמש בזה העבד כדרך שהעבדים משמשי את רבן, וכדין חזקת קרקע.

^גב"ב (לו.): אמר רבא: אם היה קטן מוטל בעריסה – יש לו חזקה לאלתר. פשיטא? לא צריכא דאית ליה אימא, מהו דתימא: ניחוש דלמא אימיה הביאתו לשם, קמ"ל: אימא לא שוכחת ברא.

ז"ו בו קל"ו: מי שנתזלפו כליו בבית האבל והמשתה, וב' סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף א: נתחלף טליתו בבית האומן וקיבל טלית אחרת..... 119

סעיף ב: נתחלף טליתו בבית האבל לא ישתמש בו..... 121

סעיף א: נתחלף טליתו בבית האומן וקיבל טלית אחרת

סעיף א: ^אמי שנתחלפו לו כליו בבית האומן, הרי זה ישתמש בהן עד

שיבא בעל הכלי ויטול שלו.

ב. ודווקא שנתן לו האומן עצמו, אבל אם לא נתנם לו, אלא אשתו ובניו, לא. ואפילו אומן עצמו, דווקא שאמר לו סתם: הילך טליתך, אבל אם אמר לו: הילך טליתך, לא.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ב (מו.): ת"ר – נתחלפו לו כליו בבית האומן ה"ז ישתמש בהם עד שיבוא הלה ויטול את שלו. בבית האביל ובבית המשתה – לא ישתמש. מ"ש רישא ומ"ש סיפא? אמר רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמר לי וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי. פרשב"ם: בבית האומן – שנתן לו האומן טלית של אחר. ישתמש בהם – עד שיבוא הלה שנטל טליתו ולא הוי שואל שלא מדעת כדלקמן. וכי אין אדם עשוי – ולכן י"ל שהאומן מוכר טלית אחת במצוות בעה"ב שציווה עליו למוכרו, וטעה האומן ומכר טלית של זה, ונתן לו טלית שהיה צריך למכור

מדעת עד שיחזיר לו את שלו (כשיקבל חזרה מה שמכר). ולכן מותר להשתמש שהרי נתן לו מדעת, מה שאין כן בבית האביל ובית המשתה.

ב. שם: אמר רב חייא בריה דר"נ – לא שנו אלא הוא אבל אשתו ובניו לא. ולא אמרן אלא דא"ל טלית סתם אבל טליתך לא, דהאי לאו טלית ידידה הוא. פרשב"ם: אבל אשתו – י"ל שטעתה. הילך טלית זו – שי"ל לכן לא א"ל טליתך, שהרי אינה שלו, ומדעת נתן לו חלפי טליתו. הילך טליתך – כסבור שהוא שלו וטעה, ולכן אסור להשתמש בו.¹⁶

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "ה"ז ישתמש"

אם בעל הטלית אומר שלא ציווה למוכרו כ' הטור: ואם בא בעל הטלית ואמר לא ציווה לאומן למוכרה ולא לקחתי ממנו דמים – נאמן, ויחזיר לו טליתו אם יש עדים ששלו הייתה או יביא סימנים. שהרי נתברר שלא מכר האומן (והייתה טעות מעיקרא) ויחזור זה אחר האומן. וכ' הש"ך – ואף שלא ראו הטלית ביד זה שנמסר לו אלא הוא עצמו מודה – צריך להחזיר, אף שהאומן היה נאמן בלקוח במיגו שהחזירתי.

¹⁶ אם הטלית שקיבל יקר יותר משלו

כ' הטור: ואם הטלית שקיבל שווה יותר מטליתו כשיבוא הבעלים בשבילה – יתן לו העודף או יחזיר הטלית והוא יתן לו דמי טליתו שנמכר. סמ"ע – ר"ל שהרשות ביד זה, שיתן לו העודף או להחזיר לו הטלית, שהרי זה ציווה למכור טליתו.

והנתיבות – חולק על הסמ"ע, אין לו ברירה, אלא שהדין בניהם ופעמים מחזיר העודף כגון שיש אונאת שתות, ופעמים מחזיר הטלית לפי טענות כך הדין.

הלכות חזקת קרקעות

זו"מ ב' ק"מ: דין הוזיק בקרקע של זכירו, ודין חזקת הבתים והזנאות, וב ט"ו סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

154.....	סעיף זו: שיטת ר"ת והרא"ש	סעיף א: קרקע הידועה לאחד והשני מחזיק בה.....	143.....
157.....	סעיף ט: מתי מהני עדות השוכרים	סעיף ב: המחזיק ג' שנים א"צ להישבע	145.....
159.....	סעיף י: להעיד למחזיק קודם שבא המערער	סעיף ג: טען ששטרו מזויף צ' להתקיים בחותמיו	147.....
161.....	סעיף יא: אין השוכרים דרים בה עכשיו נאמנים אף שנתנו השכירות	סעיף ד: טען שיש לו שטר קנייה וגם עדים	147.....
162.....	סעיף יב: אין עדות השוכרים מועילה	סעיף ה: טען שטר היה לי ואבד	148.....
164.....	סעיף יג: שוכרים שלא דרו יחד, אלא כ"א כמה שנים	סעיף ו: נתן מתנה וחזר והחזיק ג' שנים ואומר שהשטר ט"ס הוא	148.....
166.....	סעיף יד: חזקה לחנויות	סעיף ז: חזקה שישתמש ג' שנים כפי תשמישו	149.....
167.....	סעיף טו: העמיד דברים בחצר מתי הוי חזקה	סעיף זז: שיטת רשב"ם בחזקת ג' שנים	150.....
		סעיף זז: שיטת הרמב"ם	153.....

סעיף א: קרקע הידועה לאחד והשני מחזיק בה

סעיף א: קרקע, בחזקת בעליה עומדת, ב. שקרקע הידוע לראובן בעדים שידועים שהיה בחזקתו אפילו יום אחד, והוא עתה בחזקת שמעון ומחזיק בו ואוכל פירותיו, וטוען שלקחו, וראובן מערער לומר שהיא גזולה בידו, נאמן, ג. וישבע שבועת היסת ונוטל את שלו.

ד. אלא אם כן החזיק בו שמעון כראוי ובטענה, אז אין מוציאין אותו מידו,

אלא נשבע (היסת) ועומד בשלו.

ה. ואם אין עדים לראובן שהיה שלו, אין צריך שמעון חזקה, אלא נשבע ועומד בשלו, אף על פי שלא החזיק בו.

י. (ועיין לעיל ריש סימן כ"ה דאין נשבעים על קרקעות רק היסת).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"מ (ק.י): אמר רב נחמן – קרקע בחזקת בעליה עומדת. ופרש"י – דאנן בתר קרקע אזלינן, וכי מספקא לן שדה זו של מי, אוקי ארעא בחזקת מרי.

ב. ת' הרשב"א: אם הביא הראשון (התובע) עדים שדר בה אפילו יום א' קודם השני או שמת אביו מתוכה – צריך השני להביא עדי קניין או עדים שהחזיק בה ג' שנים, ואין השני יכול לומר לראשון הבא אתה ראיה שהחזקת בה ג' שנים, כי הראשון לעולם מוחזק עד שיביא כנגדו ראיה ויוציאנו.

ג. כ' הטור: נאמן וישבע היסת ונוטל את שלו. ב"י – ואע"פ שאין נשבעים על קרקעות ה"מ שבועה דאורייתא אבל היסת נשבעים.²¹

ד. כ' טור: אלא אם כן החזיק בה שמעון ג' שנים ובטענה (כגון שקנה ממנו) שאז אין

²¹ ד"מ: האם הקול קובע לעניין החזקה?

כ' בת' הרשב"א – אם אין עדים לראשון שהייתה שלו רק בקול היוצא בעיר, א"צ שמעון חזקת ג' שנים לעמוד בה, שאין קול מוציאו מיד

מוציאים ממנו, אלא נשבע ועומד בשלו. כ"כ הרמב"ם והשו"ע.

אבל בתשובת הרשב"א כ' – דמי שהחזיק ג' שנים בקרקע אין משביעין אותו. והובא בב"י.

ה. כ' הרי"ף והרא"ש: כל מקום שאין עדים שהיה הקרקע של התובע, נאמן המחזיק לומר שלך הייתה ולקחתיה ממך, מיגו דאי בעי אמר לא הייתה שלך מעולם (וא"צ חזקת ג' שנים).

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "בחזקת בעליה עומדת"

ערוך השלחן: ול"ד למטלטלים שנאמן המחזיק לומר לקוחה היא בידי, שאם לא כן איך הגיעה לידו. מה שאין כן בקרקע שאינה זזה ממקומה ואפשר שזה הלך לתוכה ועבדה ללא ידיעת הבעלים.

ב. "קרקע הידוע לראובן בעדים"

סמ"ע (א): כ' בת' הרשב"א – אף בלא עדים שידועים ודאי דשל ראובן הייתה

מוחזק.

אבל ת' הרא"ש כ' – שאם הקול ברור מעמידים הנכסים בחזקת הראשון.

להישבע בנקיטת חפץ (שחייב שבועה ליתומים), ומת המחזיק ולא נשבע – ל"א בזה אין אדם מוריש שבועה לבניו כיון שהוא להחזיק, אלא ישבעו היורשיו ליתומים.

ו. "וע"ל ריש ל"ה"

שו"ע (צה"א): אלו דברים שאין נשבעים עליהם מן התורה: קרקעות אפילו של חוץ לארץ, ועבדים, ושטרות... לא שנא מודה מקצת לא שנא כופר בכל ועד אחד מכחישו לא שנא שבועת השומרים... אבל שבועת היסט נשבעין אפילו על דברים אלו וכן על ידי גלגול נשבעין עליהן.

וכ' הש"ך (ג): רק היסט – ה"ה שבועת המשנה לאפוקי שבועה דאורייתא.

אלא ראו את ראובן דר בה (ה"ה אם קול מבורר שהוא שלו – ת' הרא"ש, לאפוקי הרשב"א), מעמידים אותו בשלו, אלא אם כן יש לשני חזקת ג' שנים או עדי קניין. נתיבות (ביאורים א): ובד"מ (א) כ' – שת' הרא"ש לא חולקת על תשובת הרשב"א. דהרשב"א מיירי בקול שאינו מבורר והרא"ש מיירי בקול מבורר הרבה, והיינו שהיה מוחזק בכל העולם שהוא שלו, אבל קלא בעלמא לא מהני.

ג. "נשבע היסט"

ש"ך (ב): כ"ד התוס', הרמב"ן בשם ר"י הלוי ובעה"ט.

סמ"ע (ב): ואם המחזיק ג' שנים טוען נגד היתומים שהוא ממושכן מאביהם שחייב

סעיף ב: המחזיק ג' שנים א"צ להישבע

סעיף ב: א"זה שהחזיק ג' (שנים), אין מוסרין אותו לשבועה, אבל אם רצה להחרים סתם על כל מי שהחזיק בשלו שלא כדין, הרשות בידו.

ב. הגה: זהו סברא אחרת, וחולקת על מה שכתב ראשונה (לעיל סעיף א"י) שאף על פי שהחזיק כראוי וזכרונה, נקבע ועומד זכרו (וכן הוא בסמוך סעיף 7) [והיא סברת הרמב"ם פ"א מטוען בטור בסי' זה, ומ"ש כאן היא סברת הרשב"א].

מיהו אם רצה להחרים חרם סתם על כל מי שהחזיק בשלו שלא כדין הרשות בידו. כ"כ ד"מ (ג) בשם המרדכי – שאין משביעין שבועת היסט על טענת קרקע, ושכן משמע מדברי מהר"ם.²²

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כ' הרשב"א בת': זה שהחזיק ג' שנים אין מוסרין אותו לשבועה כדברי הגאון.

²² מחבירו ויש לו שטר, ובתוך ג' שנים טען המוכר חזרת ומכרת לי, ולוקח מוחזק בקרקע,

²² כ' המרדכי: נשאל לר"מ – אדם שקנה קרקע

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "זו סברא אחרת"

הסבר דברי הרמ"א: בדוגמא שיש למחזיק חזקת ג' שנים שעומד בקרקע, האם צ' להישבע? ס"א פסק המחבר – שצריך להישבע היסת כשיטת הרמב"ם. ואילן כאן – פסק כהרשב"א שא"צ להישבע?

■ תירץ הסמ"ע – שיש לחלק:

בס"א מיירי כשיש למערער עדים שהייתה שלו או אף בלא עדים אלא שהמחזיק אין לו שנות חזקה – נשבע המחזיק. וכאן מיירי שיש למחזיק חזקת ג' שנים ואין למערער עדים שהייתה שלו – המחזיק מוחזק בלא שבועה (דיש תרתי לטיבותא). מ"מ יש לתמוה על המחבר שלא פירש.

■ ועי"ל שבס"א כתב רק הדין שאם החזיק כראוי אין מוציאים מידו ואין עליו לכל היותר שבועה למ"ד שצריך שבועה. ובס"ב פסק כמ"ד שא"צ שבועה.

ובס"ד שאמר שישבע! שאני התם כיון שאמר מתחילה שיש לו שטר, ואף שא"א

לקיימו מ"מ בעי המוחזק שבועה.

■ והנתיבות – מחלק,

קשה לרשב"א (ס"ב) שפסק שא"צ להישבע, מאי שנא חזקת קרקע מחזקת מטלטלים שנשבע? וע"כ יש לחלק – חזקת מטלטלים שאינה רק בתפיסה מוכרחת נתקנה שבועה על החזקה. מה שאין כן בקרקע שיש גם חזקת מדלא מיחה ועל חזקה זו לא תיקנו שבועה.

ולפ"ז: בס"א – מיירי שטען שהיא גזולה בידו, ואם באמת היא גזולה הרי ירא הנגזל למחות בגזולן ואין לו חזקה שלא מיחה, ולכן משביעים המוחזק מחשש גזלנות. ובס"ב – מיירי שאינו טוען גזולה רק שכורה או משכונא שאז יש לו חזקה שלא מיחה, ולכן א"צ להישבע משום החזקה.

"סברא אחרת"

הש"ך (ה): העיקר כסברא ראשונה שצריך המחזיק להישבע. כ"פ ט"ז, נתיבות. כ' הגהות אשרי – אדם שקנה קרקע מחבירו ויש לו שטר, ובתוך ג' שנים טען המוכר חזרת ומכרת לי והלוקח מוחזק בקרקע – א"צ להישבע היסת.

להשביע אפילו היסת.

ב"י – ואיני יודע למה פטרו משבועת היסת, ואפשר דסבירא ליה כלישנא (בשבועות מא). דפטר משבועת היסת היכא דליכא דררא דממונא. כ"כ הש"ך.

והשיב – נראה לי דאין צריך (הקונה הראשון) להישבע אפילו שבועה דרבנן, דאם איתא דחזר ומכר היה מחזיר לו את השטר. ואפילו אין לו שטר אלא שטוען אחד על חבירו מכרת לי קרקע, ואינו מחזיק בו ואין לו שטר, ובלבד ששייב לו להד"מ, נראה לי שאינו יכול

סעיף ג: טען ששטרו מזויף צ' להתקיים בחותמיו

סעיף ג: טען שמעון שיש לו שטר שמכרה לו, וראובן אומר ששטרו מזויף או שטר אמנה, יתקיים השטר בחותמיו. ואם לא נתקיים, מוציאין השדה מידו.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כתובות (יט.): המודה בשטר שכתבו, אלא שטוען שפרעו:
✓ חכ"א – צ' לקיים השטר, שאם לא כן אין יכול לגבות בו.

והר"מ אומר – שא"צ לקיימו.
כ"פ הטור: טען שמעון שיש לו שטר שמכרה לו, וראובן אומר ששטרו מזויף או שטר אמנה, יתקיים השטר בחותמיו. ואם לא נתקיים, מוציאין השדה מידו.

סעיף ד: טען שיש לו שטר קנייה וגם עדים

סעיף ד: א. טען שמעון שיש לו שטר שמכרה או נתנה לו בשטר, וגם שיש לו עדים שהחזיק ג' שנים, אומרים לו: קיים שטרך, אם יכול לקיימו, מוטב, וצריך לחזר אחריו לקיימו.

ב. ואם אי אפשר לקיימו, כגון שמתו העדים או הלכו למדינת הים, ואין מי שיכיר חתימתו, סומכין על עדי חזקה, וישבע היסת שלקחה. אבל אם ישנן לעדים לא תועיל לו חזקתו, וצריך שיבואו העדים.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ב (קסט:): תנו רבנן – הבא לידון בשטר ובחזקה, נידון בשטר, דברי רבי. רשב"ג אומר (דיו) בחזקה.

ואסיקנא (קע:): דבלברר קא מיפלגי (פירוש אדם שטוען למערער שני מיני ראיות יש לי אחת שיש בידי עדיין שטר מכירה שעשית לי על זה השדה ועוד שיש לי עידי חזקה ג' שנים).

ב. כ' הרי"ף: ואם אי אפשר לו לברר

כגון שמתו עדיו או הלכו למדינת הים נידון בחזקה. כ"ד הרמב"ם.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "אבל אם ישנם לעדים"

סמ"ע (ד): ול"ד לסימן (ע/ב) דאם אמר פרעתך בפני פלוני ופלוגי שצריך להביא העדים, ואם לא באו נשבע ונפטר! דשאני התם שא"צ לפרוע בפני עדים, אלא שלכתחילה אומרים לו ברר דברך כדי שלא תצטרך להישבע. ומה"ט פסק המחבר

שאם לא הביא עדים נשבע ונפטר. כשאומר יש לי שטר צריך לברר. כ"כ מה שאין כן כאן בחזקה שאינה מועילה אלא מכוח שטר (שהיה לו שטר ואבד) לכן נתיבות.

סעיף ה: טען שטר היה לי ואבד

סעיף ה: אם טען אח"כ: אבד השטר – אינו נאמן. וכן אם הביא השטר ונמצא בטל (כגון שהיו העדים קרובים או פסולים, וכ"ש אם הוא מזויף – סמ"ע), **נתבטלה נמי החזקה.**

"אינו נאמן"

פת"ש (ג): כ' הב"ח – וקשה, מה יעשה זה שאבד שטרו? ולכן נראה דה"ק אינו נאמן שאבד שטרו עד שישבע ואז נאמן בחזקה. כ"כ באר הגולה, עטרת צבי, ושבו"י.

אכן בתומים (ג) חולק על הב"ח – לא משמע כן בפוסקים, אלא אינו נאמן כלל, ולא קשה מה שכתב הב"ח, שיש מחלקים – אם מתחילה כשבא לב"ד היה טוען אבד שטרי היה נאמן, אבל כאן טען שיש לו שטר ואח"כ טוען שאבד הרי ריעותא לפנינו. ובכנה"ג – מחלק,

אם כשהלך להביא השטר ולא מצאו או שמוכחים הדברים שאבד שטרו – נאמן בשבועה (כהב"ח). אבל אם כשאמרו לו הבא שטרך חזר ואמר אבד – אינו נאמן.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"ב (קע.): קי"ל כרבי שצריך לקיים השטר.

כ' הרי"ף: ואם אי אפשר לו לברר, כגון שמתו עדיו או הלכו למדינת הים נידון בחזקה. כ"ד הרמב"ם.

כ' הר"ח: אם טען ואמר אבד שטרי אינו נאמן לרבי. כ"כ הרא"ש.

כ' בספר המקח: שאם לא הביא, נמצאו דבריו בטלים, או שהביא ונמצא בטל נתבטלה נמי החזקה.

כ"כ ה"ה – מכלל דברי הרי"ף והרמב"ם שאם נמצא השטר מזויף בטלה חזקתו.

ב"י: טעמו דחזקה בא מכוח השטר.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

סעיף ו: נתן מתנה וחזר והחזיק ג' שנים ואומר שהשטר ט"ס הוא

סעיף ו: ת' מהר"ם (הנותן קרקע לאחד צעדים וחזר והחזיק זה), **אפילו אם**

(חזר ו) **החזיק הנותן ג' שנים בחצר לאחר המתנה, אינו נאמן לומר: טעות סופר הוא (במתנה), מיגו דאי בעי אמר תחלה: חזרתי ולקחתי ממנו, מ"מ עכשיו**

שטוען: טעות סופר הוא (בשטר המתנה), אין זה אלא כמכחיש את העדים, וקיימא לן דמיגו במקום עדים לא אמרינן.

סעיף ז: חזקה שישתמש ג' שנים כפי תשמישו

סעיף ז: ^א כיצד היא החזקה? שישתמש בו ויהנה ממנו ג' שנים מיום ליום, כל דבר כפי הנאתו ותשמישו.

^ב הגה: וא"ל להציא ראהי שהשתמש בכל החדרים שצבית, אלא אם נשתמש כדרך הבעלים החזיק בכל הבית [תשובת רשב"א].

^ג שכיון שהחזיק בו ג' שנים ולא מיחה בו שום אדם, לא נזהר עוד בשטרו, ונאמן לומר: מכרתו או נתתו לי ואבדתי שטרי.

^ד הגה: וכל שלא החזיק כראוי אינה חזקה, אפילו ידוע שמכר לו קרקע רק שאינו ידוע שהיא זו שהחזיק בה, יכול המוכר ליטול קרקע זו ולומר שמכר לו קרקע אחרת הגרועה מזו [ב"י בשם הרשב"א].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^א ב"ב (כח.): חזקה ג' שנים מיום ליום.

כ"פ הטור – וכיצד היא החזקה שישתמש בו ויהנה ממנו ג' שנים שלמים מיום ליום כל דבר כפי הנאתו ותשמישו.²³

^ג גמ' (כט.): טעמו – משום שיותר מג' שנים לא נזהר לשמור שטרו (כיון שלא מיחו בו תוך ג' שנים).

^ד ת' הרשב"א: ראובן מחזיק במקום ישיבה בבית כנסת של שמעון וטוען

ששמעון מכר לו, והעדים מעידים שקנה רק שאינם יודעים איזה מהמקומות של שמעון קנה (כיון שלשמעון יש כמה מקומות) – אם החזיק ראובן במקום ג' שנים הדין עמו, אפילו בלא עדי מכירה. ואם לא החזיק ג' שנים אין חזקתו כלום ויכול שמעון לתת לו המקום הגרוע.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

^א "כיצד היא חזקה"

קצות החושן (ב): טעם חזקת ג' שנים.

שאין לו קרקע רק שיעבוד חוב או כתובה לא מהני בזה חזקה.

²³ כ' ד"מ (ה) בשם ת' מיימון – חזקת ג' שנים היא רק נגד טוען על גוף הקרקע אבל מי

רגליים לדבר שמכר לו, ולא שייך הפסדת על עצמך.

"כיצד חזקה"

סמ"ע (ו) בשם ת' מימוני: חזקת ג' שנים אינה מועלת רק נגד המערער כשטוען קרקע זו שלי היא, אבל אם בע"ח של המוכר או אשה בכתובתה באים לגבות מלוקח, אף שיש להלוקח חזקה ג' שנים, אין הלוקח יכול לטעון למה לא מחיתם בי, ויכולים הבע"ח או האשה לומר סברנו שנמצא בני חורין לגבות מהם.

נתיבות (ו) – ולפ"ז בשטרי קניין סודר דידן שנכתב בו קניין סודר מהאישה ואח"כ מבעלה (שלא תוכל האישה לגבות בו) צריך להיזהר בשטר, שחזקה לבד לא מהני (ותוכל האישה לחזור לגבות ממנו כתובתה).

ופת"ש (ד) בשם ת' שבו"י: בעל פליטה (שירד לטמיון גמור והשאיר הרבה בעלי חובות) שאחד מבעלי החובות המאוחרים החזיק במקום שלו בבית כנסת ג' שנים. אח"כ בא בע"ח מוקדם ורוצה לטרוף ממנו, וטען בע"ח המוקדם החזקתי ג' שנים ולא מיחו בי.

תשובה: כבר פסק בת' מימוני (שהובא בסמ"ע לעיל) דלא שייך חזקה נגד שיעבוד חוב או כתובה. וטעמו שעיקר חזקת ג' שנים מהני כיון שיותר מזה לא שומר שטרו, מה שאין כן בשעבוד שכנגדו יש לו שטר שעבוד ודאי זה צריך להחזיק שטר קניינו אף יותר מ ג' שנים.

ב"ב (כט.): טעם החזקה – משום שעד ג' שנים נזהרים אנשים בשטרות, יותר מכאן אינם נזהרים.

וקשה: נהי שאין זו ריעותא שאין לו שטר, מ"מ אין לו ראיה ואיך מוציאים ממרא קמא בלא ראיה?

ובח' הרמב"ן – מפרש, לא רק מטעם שלא נזהר בשטרו אחר ג' שנים אלא בנוסף יש טעם שהלה לא מיחה כל ג' שנים.

משמע: שעיקר הטעם דשתק ג' שנים מסתמא מכר לו, אלא דתוך ג' שנים איתרע כיון שאין לו שטר ואבל ג' שנים שוב לא איתרע כיון שאינו שומר שטרו יותר מ ג' שנים. כ"כ תורת חיים.

סיים קצות החושן – ולענ"ד עיקר חזקת ג' שנים היא תקנת רבנן משום תיקון העולם שלא רגילים לשמור שטרותיהם אחר ג' שנים, דסוברים כיון שישבו ג' שנים ולא היה עירעור שוב לא יתעורר ולכן לא שומר שטרו. לכן ראו חכמים לתקן שיהא נאמן בחזקת ג' שנים. ומאידך תיקנו למערער שיוכל למחות תוך ג' שנים ואז גם המחזיק ישמור שטרו יותר. ואם לא עירער תוך ג' שנים הפסיד המערער על עצמו.

וכנ"ד הנמ"י ואפשר שכ"ד הרמב"ם – שזוהי תקנה לשניהם, המחזיק יחזיק בשלו אחר ג' שנים והמערער יוכל לערער תוך ג' שנים.

ואילו לרמב"ן – אמרינן הואיל ולא מיחה

סעיף זז¹: שיטת רשב"ם בחזקת ג' שנים

סעיף זז חלק 1: בתים שהם לדירה, צריך להביא עדים שדר בו או השכירו

ג' שנים רצופות. א' ומשהביא עדים שדר בו או השכירו ג' שנים רצופות, הוי חזקה.

ב' ואם יטעון המערער: אני יודע שלא דר בו בלילות – אז צריך המחזיק להביא עדים שיעידו בפירוש גם על הלילות, ועל פי השכנים שיעידו שלא הרגישו בו שיצא בלילות, אלא כפי ניהוג העולם ראינו (אותו) נכנס בו בערב ויוצא בבקר.

ג' ואם יוסיף לטעון: ראיתיו שיצא ממנו בלילות אחר שישנו השכנים – לא הוי חזקה אלא אם כן יביא עדים שיאמרו: שכרנו ממנו הבית ודרנו בו ימים ולילות.

ד' ואם היה המערער רוכל המחזיר בעיירות, אף על פי שלא טען: ברי לי שלא היה דר בו בימים ובלילות, טענינן ליה...

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"ב (כט.): אמר ר"ה – ג' שנים שאמרו (בשדות) הוא שאכלן רצופות אבל מפורזות לא.

פרשב"ם: בשלמא לגבי שדות שאין דרכם לעשות מלאכה בלילה די שמעידים על מלאכת ג' שנים. אבל בתים שדרכם לדור בהם גם בלילות צריך להביא ראיה אף על הלילות.

פסק הטור: אף על פי שלא העידו בפירוש על דירת ימים ולילות א"צ לחקור עדותן אם מעידין גם על הלילות אלא מסתמא מעידין גם על הלילות. ²⁴

שם: והתנן – חזקת הבתים ג' שנים. והא בתים דביממא ידעי בליליא לא ידעי (בלילות לא יודעים אם גר שם)? אמר אב"י – מאן מסהיד אבתים שיבבי (שכנים), שיבבי מידע ידעי ביממא ובליליא. רבא אמר – כגון דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיניה ודרינן ביה תלת שנין ביממא ובליליא (ומודה רבא לאב"י, אלא שהביא אופן שונה).

אמר ליה רב יימר לרב אשי: הני נוגעין בעדותן הן דאי לא אמרי הכי (השדה תחזור למערער) אמרינן להו זילו הבו ליה אגר ביתא להאי (ויאמר לו ב"ד שישלם שוב השכר

²⁴ כתב הרשב"ם: אבל אם הניחה שנה שניה, ואחר כך אכלה שתי שנים שלישית ורביעית, יכול לומר לו בעל השדה "מה שלא מחיתי

בפניך, הוא משום שהוברת את השדה בשנה השניה, וגילית אדעתך שאינה שלך, ולכן לא זרעת אותה".

שאלות במבדלני הסמכה לדיינות

באדיבות ארץ חמדה מכון גבוה ללימודי היהדות ירושלים,
ולעקיבא כהנא על הקובץ. הזכויות על השאלות שמורות להם
(www.eretzhemdah.org)

סימן קכט

1. מנה שלושה אופנים שאדם יכול להתחייב לחבירו מבלי שהיה חייב, וערב אימתי מתחייב בדיבור, ומתי צריך קניין? סעיפים א - ד ועיין סימן מ' סעיפים א-ב, וסימן ס' תחילת הסימן
2. בדין ערבות:
 - א. מה הדין כשראובן אמר על שמעון שהוא נאמן והלך לוי והלווה כסף לשמעון. האם לראובן יש דין ערב? סעיף ב ברמ"א ועיין ש"ך
 - ב. מה הדין אם ראובן אמר כל מי שילווה לשמעון אני אשלם האם יש לו דין ערב? שם עיין ש"ך סק"ו, קצות ונתיבות סק"א
 - ג. מה הדין אם ראובן אמר תן לשמעון ואני קבלן. האם דינו כערב או כקבלן? סעיף י"ח וברמ"א
3. א. ערב בשעת מתן מעות האם צריך קניין? סעיף ב
 - ב. אם לא אמר במפורש הלווה ואני ערב, אלא אמר לו הלווה ואני בטוח שיש לו להחזיר, האם נתחייב כערב? סעיף ב, ברמ"א, ועי' סמ"ע סק"ז שאין זה מדין ערב, ונפק"מ בנתיבות סק"ב
4. האם אפשר להיות ערב קבלן לאחר מתן מעות ההלוואה? (3*)⁴⁰. סעיף ה
5. שני ערבים חתמו על ערבות (ערב קבלן) לאדם מסויים והלווה ברח, האם חייבים לשלם? סעיף י (לגבי שני ערבים עי' סימן עז, וקלב).
6. מה הדין בראובן שהיה ערב כלפי שמעון על חוב שלוי היה חייב לו, והגיע זמן הפירעון, וללוי היו נכסים במדינה אחרת, ועכשיו טוען הערב כאן שללוי הלווה יש נכסים, עליך לפרוע ממנו תחילה? (2*) סעיף יא - יב

⁴⁰ הערה: כשמופיע * - פירוש כמה פעמים הופיעה שאלה במבחנים קודמים. דוגמא: 2* - שאלה זו הופעה 2 פעמים בבחינות קודמות.

7. התנה המלווה עם הערב ממי שארצה אפרע, האם יכול לגבות מהערב תחילה? סעיף יד

8. ערב קבלן שלקח המעות מיד המלווה ונתנם ללווה, האם יכול המלווה לתבוע את הלווה? סעיף יט

סימן קל

1. ערב שבא ללווה ומראה לו את שטר החוב ואומר לו פרעתי חובך, והלווה מסרב עד שיביא עדים שפרע למלווה את החוב, מי צודק ומה הדין כשביד הערב יש אישור שקיבל את החוב, ואם פרע ולא הביא השטר מהמלווה האם יכול הלווה להתחמק מלשלם לערב? סעיף ב

סימן קלא

1. אם יש חילוק בין אמר לחנווני לתת דבר שהדעת נוטה, לאם נתן דבר שאין הדעת נוטה? סעיף י"ג ועיין סי' ס סעיף ב, וברמב"ם (הל' מכירה י"א, ט"ז) ובראב"ד וברכ המגיד שם.
2. מה הדין אם בהסכם הגירושין הביאה האשה ערב להתחייבותה לשלם לבעל סכום כסף והערבות הייתה בתנאי? סעיף י וברמ"א
3. ערב שערב בדבר שאינו קצוב, כגון שאמר לחנווני תן לפלוני כמה שירצה ואני ערב, האם נשתעבד? (*2). סעיף יג ועיין סמ"ע, ש"ך, קצות, ועיין סי' ס' בקצות סק"ב
4. מה הדין באומר לחבירו ערוב לראובן, ואני ערב לך? האם הערבות תופסת והאם צריך קניין לכך ומה הטעם? סעיף יד וסמ"ע סקכ"ז

סימן קלב

1. פנויה שנתנה ערבות לאחרים ונשאת, באיזה אופן אפשר לגבות ממנה? והאם יש חילוק בין ערבות בעל פה או בכתב? סעיף ב
2. עי' בסימן ע"ז שאלות נוספות

סימן קלג

1. יורשיו של ראובן מצאו את כלי אביהם שהיו עשויים להשאל ולהשכיר בידיו של שמעון, וטוענים שמא אבינו השאילם או השכירם לך, ושמעון טוען קניתיים מאביכם, אם יכולים היורשים להוציא הכלים מידי שמעון בטענת שמא? נלמד מסעיף ה ברמ"א וסמ"ע וש"ך סקי"א, וסמ"ע סקי"ד סימן קמט סקל"ט
2. חזקה שמה שביד האדם הוא שלו במטלטלין, האם גם ביד קטן אמרינן חזקה זו? קצות סק"א ונתיבות